

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

TARTALOM:

- LÉVAY ENDRE: Ember és társadalom
CSEPELLA JÓZSEF: Lokális kulturpolitika
THURZÓ LAJOS: A jugoszláviai magyar
kisebbségi tanoncok anyagi és kulturális
helyzete
Dr. KLIMES JENŐ: Az adósvédelem prob-
lémája
JANCUSKÓ GÁBOR: A népdal
PANDUR JÓZSEF: Tükör-cserepek ...

ESZMECSERE:

- BATTA PÉTER: Az ifjúság jogai

FIGYELŐ:

- KIRÉ: A szlovenszkói magyar kisebbség
kulturregységeinek működéséről
A. A.: A párisi írókongresszus
L. E.: Bölöni György: Az igazi Ady
KOVÁCS SZ. ZOLTÁN: Magister: Szerelmes
istenek
SZEMELVÉNYEK

A „HID“ a jugoszláviai új magyar nemzedék társadalmi, irodalmi és kritikai szemléje

Megjelenik havonként egyszer

Szerkeszti a szerkesztőbizottság, melynek tagjai:

Lévay Endre — Szuboticáról

Tóth Bagi István — Novi Szádról

Dr. Schwarczer Gyula — Szentáról

Bogárdi József — Petrovgrad-Becskekéről

Pál Sándor — Szomborból

Kovács Sz. Zoltán — Beográdból

Hegedüs László — Zágreből

A „HID“ vojvodinai terjesztő-munkatársai:

Jancuskó Gábor, Novi-Szád, Safarikova ulica 7

Lévay Zsuska, Petrovgrad-Beckerek, Stratimirovića 30

Kókay Károly, Bajmok

Halász Lajos, Sztári-Becsej

Muhí János, Mol

Bencz Mihály, Bácsko-Gradište

Külföldön:

Magyarországi terjesztő: **Bálint György, Budapest V, Nagy Sándor utca 6. Telefon: 11-2-33.**

„Uj Élet“ nyomda r. t., Baja

Romániai terjesztő: **Békássy Zoltán, Cluj (Ref. theologia)**

Uj nemzedékünk szellemét, törekvéseinek irányát érintő levelek, könyvek, folyóiratok, cserépeldányok, ismertetésre vagy leközlésre szánt munkák szerkesztőségünk címére (Szubotica, Sienkievičeva ulica 23) küldendők. — A mutatványszám elfogadása előfizetésre kötelez. Ingyen lappéldányt nem küldünk senkinek.

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:

Egy évre . . . 30 dinár

Fél évre . . . 16 „

Negyed évre . . . 9 „

Magyarországon:

Egy évre . . . 4 pengő

Fél évre . . . 2 „

Negyed évre . . . 1 „

Egyes szám ára

**3
d i n á r**

A „Hid“ csekk-számlája: 58.297

Romániában:

Egy évre . . . 100 lei

Fél évre . . . 50 „

Negyed évre . . . 25 „

EMBER ÉS TÁRSADALOM

„Jönnek rendjei a csodáknak,
Kiket eddig tán meg se láttak.”
Ady

I.

Ha kissé figyelmesen széttekintünk társadalmunk mai életében, ideges és zavaros élőképek tornyosulnak szemünk előtt. Nem lehet ezekre a képekre azt mondani, hogy olyanok, mintha élnének; de az élő alakokra sem lehet mondani, hogy olyanok, mintha festve lennének. Talán legtalálébban úgy mondhatjuk, hogy életzűzavar vesz körül bennünket. Ebben az életzűzavarban, ahol mi a jövő igaz társadalmát keressük, egy tehetetlen, váró és hallgató tömeg éli le mindennapos, szürke, jövőtlen életét. Vannak köztük olyanok, akik akarnak és akarnának, de a kiegyensúlyozottak visszautasítják mindezeket s nagy csendben rakásra halmozzák a júdástallérokat. Hallgatnak nagyokat és bágyadtan belemosolyognak a boldog világba.

Egyetlen életcélban, egyetlen kiélésben jut kifejezésre a mai társadalmunk élete; a tehetetlen visszavonulásban.

Hogyan is látjuk mi az ember társadalmi fejlődését?

Az emberi élet fejlődésének mai fokát elérve, beleilleszkedik egy politikai és gazdasági helyzet által adódott társadalmi közösségbe. A mai hatalmas közösségeket családi és törzsi apró csoportosulások összetevői alakították ki. Eredője pedig minden egészséges kollektív megnyilvánulásnak az egymásrautaltság, a munkafelosztás tudatában rejlik. A közösségeknek helyi és időszerű körülményei szabják meg azokat a követelményeket, amelyekkel minden társadalmi megmozdulásnak számolnia kell. Nehéz eldönteni, hogy az emberi élet fejlődésében az „anyag” vagy a „szellem” van fontosabb szerepe, de természetesen következik az az elv, hogy legfelsőbb célja minden haladó közösségnek az emberi erők egy, osztatlan, szilárd tömbbe való egyesítése s ezuton úgy gazdaságilag, mint kulturális tekintetben az életlehetőségek biztosítása.

A mai életkörülmények támasztják azokat a követelményeket, amelyeknek megoldását egy közös nyelvű és politikai helyzetű nép csakis közösségi életformában oldhat meg. Egy közösségben élő népre pedig egyformán hárulnak a társadalom iránti kötelezettségek, tekintet nélkül az anyagi kiváltságosokra, akik a társadalmi jólét periódikus hullámszállását nem is nagyon érzik. Innen indul ki a közösségi élet eredője, mely szerint a társadalom minden egyes alkotó-eleme egyenlő kötelezettségekkel *tartozna* társadalmával szemben.

A társadalmi rend főbb szempontjai, életérdekei az elvi, erkölcsi együttérzésen, az emberi harmónián alapul. Csakis ilyen közösségi munkában lehet az az erő, amely a technikának hatalmas fejlődéséből kinövő gazdasági egyenetlenséget némileg eltompíthatná.

A mai társadalmi élet problémái között döntő szerepe van az anyagi összetevőknek, ami szigorúan megköveteli a társadalom fogalmának ártértéklését. Látnunk kell tehát, hogy az anyagi tényezők minden mai életforma kiépítésének elsődleges föltételei.

II.

Az egyén szerepe a társadalmi rend keretein belül : természetes mozgató ereje mindazoknak a törekvéseknek, melyek a társadalom reális életprogramjának megvalósítását segítik elő.

Az egyéneknek mindenekelőtt éreznie kell ennek szükségességét. Ahol ez az érzet hiányzik, ott öntudatosító munkának kell azt kiegészítenie. A visszavonuló, sajátját kétségbeesetten féltő egyéni életmód éppen olyan ellensége a társadalmi élet kifejlődésének, mint azoknak az egyedeknek az álláspontja, akik a háborúelőtti osztályhelyzetüknél fogva a közösségi munkálkodást, a népjólétért való önzetlen küzdelmet nem nekük valónak, piszkosnak és „érdektelennek“ tartják. Mert hatalmas intelligenciájuk magaslatán nincsenek tisztában avval, hogy bármilyen társadalmi rend e m b e r i kicsinyességeken felülemelkedett harmóniája megköveteli egyedeitől az együttérzés fogalmának megismerését és ártértéklését, megköveteli mindazon szokásoknak, mániákusságoknak, különckedéseknek a megszüntetését, melyek a múltban az egészségtelen osztálykülönbségek főkéllékei voltak. Igaz, hogy ebben a kiélésben legnagyobb szerepe az anyagi jólétnek volt : de az előkelőség hajhászása azoknak a vágyódását is fölkeltette, akik talán sokszor szebb életre voltak hivatottak.

A teljesen egyéni életformák megszűntek, minden téren és minden világnézetű államban láthatjuk a közösségi életformák rohamos kialakulását. Amint a társadalmi élet megkívánja az egyéni életnek vérkeringésébe való bekapcsolódását, úgy az egyéneknek, mint egy-egy önálló mozgató erőnek kell, hogy szervesen bekapcsolódjanak a közösség élő testébe, vérmérsékletüket többé nem az egyéni ambícióból kiinduló egyéni érdek, hanem a közösség életérdekei kell, hogy irányítsák.

Az erkölcs életirányító ereje mellőzhetetlen egy társadalmi közösség munkájában. Az erkölcsiséget egyenesen a mai gazdasági helyzetre vonatkoztatva kell értenünk. Népünk mai gazdasági helyzete szigorúan megköveteli, hogy társadalmunkat alkotó s főleg *irányító elemeinek* munkálkodása morális legyen. A gyűjtési vágy, hiúság, karriér hajhászás és hasonló egyéni érdekek ne legyenek előtérben a közösség életérdekeinek rovására. A nyárspolgáris előítéletek, a rosszakarat, zsugoriság, irigység, önzés és a fölületességek más ezer formája mind-mind erkölcstelen, bomlasztó erejű, félművelt egyéneket nevelnek jövő társadalmunk számára.

Csakis öntudatos, munkára önzetlenül kész, becsületes egyedekkel lehet fölépíteni egy új, egészséges társadalmi életet. Ahol a közöny, a hanyagság és fásultság már nem ismeretes, ahol dolgozni

akaró, tökéletes fiatalok élnek és őket embertszerető és embert megmenteni akaró érzelmek vezérlik, ott lehetséges új, tökéletes társadalmi életet felépíteni.

III.

Kisebbségi társadalmi életünk helyzetét vizsgálva, szempontjaink és törekvéseink megkívánják, hogy a legnagyobb alaposággal, nyitott szemekkel nézzünk szét társadalomalkotó rétegeinkben, hogy azok mennyiben segítik elő és mennyiben hátráltatják kisebbségi társadalmunk előrehaladását.

Amikor mi minden erőnkkel a szociális lelkiismeret felébresztésén dolgozunk, amikor minden erőnkkel az igazságos életjogokért harcolunk, nem hallgathatjuk el, hogy olyan egyének, akik a kisebbségi magyarságért még egy hajszálnyi áldozatkészséget sem tanúsítottak, akik a kisebbségi magyarság pénzén csak anyagi jólétüket halmozzák, önzetlen és áldozatkész munkánkról felelőtlenül fölényes véleményt nyilvánítsanak. Az, hogy sokan foglalkozásukon kívül az egyszerű emberi tudományokig sem képesek eljutni, nem a mi bűnünk. Kisebbségi életérdekeink megkívánják nemcsak az áldozatkészséget, de a felelősségteljes kiállást is, mellyel társadalmunk minden egyes tagja kivétel nélkül tartozik fajának. Ezt csak azok tudják teljesíteni, akik megértik és átérzik életünket s nemcsak saját jólétünk, de a közösség életsorsa is szemük előtt lebeg. Nem egyedül a vagyongyűjtés a céljuk, hanem a nép fölkarolása és gyámolítása.

Hogyan legyen lehetséges a kisebbségi törekvések megoldása, amikor társadalmunk nagy része visszavonul és még újság után sem akar nyúlni!? Hogyan legyen lehetséges a jugoszláviai magyarság ésszerű munkálkodása, ha minduntalan megakad és nem hatja át a népet?! Városaink, községeink, falvaink domináló rétege visszavonult, tehetetlen akaratlanságban és patópáloskodásban vesztegel. Bár nagyon sok kisebbségi magyarral szemben úgy állunk, hogy nem tudják mi a társadalmi kötelezettségük, hiányzik belőlük az öntudat, a magukraébredés; ám legtöbb esetben nem is akarják ezt a fontos kötelezettséget megismerni.

Legmegdöbbentőbb ez az elzárkózás értelmiségünknel. Vannak közöttünk még olyanok is, akik tudni sem akarnak kisebbségi múltukról; jöllehet, hogy a kisebbségi sorsvállalás nem jár olyan nagy anyagi áldozatokkal, amely talán a kényelemtől fosztaná meg őket. A kultúráról nagyon keveset beszélnek s a sajtótermék-kereslet statisztikája a legsiralmasabb igénytelenséget mutatja. Könyvvasácsi statisztikát még nem állítottak össze nálunk, ám bátran beszélhetjük, hogy a legjobban keresett könyvek az egypengős detektívregények (az igen izgalmasak), és Pitigrilli, Guido da Verona zsánerű túlhajtott erotikájú regények. Hol keressük már most az öntudatot és megfontoltságot, ha legtöbben még könyvek között sem tudnak külfönbséget tenni.

Sokat hallottunk, olvastunk és írtunk is már parasztjaink mai helyzetéről. A zselléreink kilátástalan, kenyértelen napjairól; ám keveset hallottunk zsíros kisgazdáink embertelenségéről és fölháborító zsugoriságáról. Talán akkor, amidőn minden erőket, minden időnket és szűk zsebeinket jövő életünk kiépítésére áldozzuk, ezekre a tényállásokra is föl kell figyelnünk. Föl kell figyelnünk, mert ez a hátatfordítás, ez a zsugoriság és gyűjtési düh semmiesetre sem lehet földnélküli zselléreink életmegoldásának formája. Számolnunk kell ezekkel a körülményekkel és lépéseket kell tennünk ezeknek orvoslására, mert mindazok a törekvések, melyeket falvaink és községeink felkarolásáért tettünk és tettek az előttünk járók, a zsugoriságnak és a gyűjtési dühnek köszönhetik sikertelenségeiket.

Iparosainkról keveset tudunk. Munkásaink életéről is csak apró töredékek maradtak meg az elmúlt tizenhét évről. De kisebbségi sorunk és eddigi életünk fölmérésével talán ez az osztály áll legközelebb egy egészségesebb társadalmi élet eléréséhez.

E kis tanulmány keretében egy rövid és hézagos betekintést kaptunk mai társadalmunk zürzavaros életébe. Szomorú képek ezek, mert karok visszahanyatlását, tervek és törekvések összeroppanását parancsolják. Nehéz időket élünk. Akácos rónaságaink csendjében reményeink és gondolataink egy percre megállnak:

— Harc ez, vagy csak szélmalomharc?! — Ki tudja!? — s törhetetlen akarattal tovább megyünk . . .

Lévay Endre

· Megdöböntő hírként futotta be országunkat a jugoszláv magyar újságírás nagy alakjának

Dr. FENYVES FERENC-nek

váratlan halála.

Hosszú évtizedek nehéz harcát küzdötte végig a lapszerkesztői és kiadói pálya ideg és szívroncsoló útján, amíg elérkezett az örök megpihenés váratlan pillanata. A toll kihullott a megértő szerkesztő kezéből. Egy ember sorainkból megszűnt élni. Harcunk megáll egy pillanatra, magunkba nézünk: nagy halottunk van.

Az őszi nap sápadt sugara valamit keres a temetőben a bágyadatan hulló sárga falevelek között. Messziről aláhulló föld dübörgését halljuk. Sokan sírnak, — s mi emlékezünk.

Az írógépek kopognak, a szedőgépek zúgnak, betűk fekete ezrei elborítják a multat.

Eltemettük . . .

LOKÁLIS KULTÚRPOLITIKA

„Nos, dico aperte, consules
desumus.” Cicero.

Ez a cikk kissé megkésve bár, szeretne befejező része lenni annak a cikksorozatnak, amely Lokálpatriotizmus címmel kezdődött és Kisebbségi községpolitika címmel folytatódott. Nem óhajtván a Híd olvasói előtt ismétlésekbe bocsátkozni, fölöslegesnek tartjuk ismételten kifejtetni, hogy minden kisebbségi kultúrmunka fundamentumaként a község keretein belüli munkát tudjuk elképzelni (elsősorban is a szervezni akaró egyén szempontjából), mert ezt az elvet igyekeztem már a fentnevezett két cikkben kifejtetni. A jelen értekezésben csak arra fogok szorítkozni, hogy taglalni próbálom kisebbségi kulturpolitikai irányelveit és ezeknek gyakorlati lehetőségeit a már kifejtett lokális alapon.

* * *

A mi kisebbségi kultúránkat és az idevonatkozó kultúrmunkát illeti, két ellentétes elv áll fenn. Az egyik azt hirdeti, hogy majd csak akkor lehet nálunk igazán eredményes kultúrmunkát végezni, ha népünk gazdasági helyzete jobbra fordul, mert egyrészt a kultúra terjesztése anyagi áldozatokkal jár, másrészt a gazdasági válság okozta lelki depresszió nem alkalmas a kultúra terjesztésére, népisebben kifejezve, mikor az embernek nincs kenyere, nincs kedve művelődni se; az éhes ember gyűlölködő s nem könyvre, hanem kenyérre vágyik. A másik felfogás azon alapszik, hogy előbb a kultúra, azután következik csak az anyagi fellendülés. S bár a merev formába öntött doktriner elvek nem uralkodnak az életen, mert a gyakorlati élet folyama az ellentétes elvek egyikét sem követi rendszerint szigoruan, hanem valahol közöttük vájja ki magának sokszor kiszámíthatatlan irányú medrét, mégis az utóbbi elvet vallom magaménak s ebből akarok kiindulni. Hogy miért, ezt a következőkből láthatjuk: Kisebbségünk helyzete valóban nehéznek mondható, de tévednek azok, akik azt hiszik, hogy ennek kizárólagos okai az általános gazdasági válság, továbbá a helytelen adó- és adóspolitikák. Azt hiszem helyesebben járunk el, ha saját magunkban keressük a hibát. És itt nyomban meg kell állapítanunk, hogy kisebbségünk nincs megszervezve. Fél millió ember, egy nyelven beszél, azonos kulturális adottságok között él, törekvései és érdekei teljesen megegyeznek, kellő szervezettség nélkül él. Közös érdekek istápolása, társadalmi célok elérése pedig kellő szervezettség hiányában szinte elképzelhetetlen. Ezt bizonyítani azt kizsem felesleges, elég ha példaként rámutatok a szakszervezetek működésére s vele szemben azon munkások

helyzetére, kik szakszervezeten kívül állanak. Minden kollektív érdek és cél előmozdításának első alapfeltétele a szervezettség. Minden magasabbfokú társadalmi szervezettség alapfeltétele pedig az öntudatos egyén. S ez az öntudat az, amit én e helyen első-sorban a kultúra szóval akarok megjelölni.

Létezik bár egy u. n. fekete méreg, vagyis a betű, de létezik egy sokkal rombolóbb hatású méreg is, a betű ellentéte: a tudatlanság. A tudatlanság szüli a bizalmatlanságot, ez pedig a hártalan osztálygyűlöletet s ez az a luxus, amit mi magyar kisebbség nem engedhetünk meg magunknak. A magyar paraszt pedig bizalmatlan, vagy talán mondjuk ki nyiltan és őszintén, gyűlöli a kabátos embert. Igaz bár, hogy ennek a paraszt tudatlanságán kívül más gazdasági és lélektani okai is vannak, de nem célozom ezeket e helyen fejtegetni. A tény azonban az, hogy e jelenség fennáll és ennek legalább is enyhítése a legelsőrendű kisebbségi problémánk. Közös nevezőre hozni, egységbe tömöríteni két egymással szemben ellenséges érzületet tanúsító népréteget szinte lehetetlen, ha előbb erre alkalmas atmoszférát nem teremtünk. De hát mi is lehet lelki egységünk természetes alapja? Nem gondolok arra, hogy a keresztény filozófia értelmében vett szeretet vagy valami magasabb életideál lehetne ezen egység igazi alapja, ez banálisnak látszó elgondolás lenne. *Az érdekközösség tudatos felismerése képezheti csupán kisebbségünk igazi egységének alapját!* Ez feltétlenül alkalmas alap úgy anyagi, mint erkölcsi téren. Hogy miért nem a faji, jobban mondva nemzetiségi öntudatot képzelem el első-sorban az egység igazi alapjának, ez egyrészt onnan van, hogy ez (t. i. a faji öntudat) bár megvan mindannyiunkban többé-kevésbé, nem volt alkalmas megteremteni köztünk a kellő egységet, másrészt pedig az érdekközösség tudatos felismerése úgy is automatikusan táplálja és erősíti ezt. Az érdekközösség tudatos felismerése egy nép keretein belül, ugyanezen nép faji öntudatának intenzitásával egyenes arányban áll. Hogy ez így van, láthattuk már elégyszer a történelem folyamán.

Az érdekközösségnek kisebbségünk legszélesebb néprétegeiben való öntudatra ébresztése és megszervezése a kultúra eszközeivel, a kultúra terjesztése által; ez a kisebbségi kultúrpolitika, mivel pedig a mi viszonyaink miatt ezt mi a már előző cikkekben is kifejtettek alapján első-sorban lokális alapokon képzeljük el — lokális kultúrpolitika. Most pedig próbáljuk egy kissé latolgatni azokat a módozatokat, amelyek a fent vázolt célnak legjobban megfelelnek.

Amiről első-sorban érdemes e helyen tárgyalni, ezek helyi egyesületeink, u. m. népkörök, gazdakörök, daloskörök, stb. Ezen egyesületek működését a következőkben lehet vázolni, természetesen nagy általánosságban. Van a körnek nagy helyisége, ahová a tagok összejönnek kártyázni, billiárdozni, kuglizni, stb. Van a körnek egy kisebb-nagyobb könyvtára, ahonnan hetenként könyvet

oszt szét a könyvtáros. Van aztán a körnek egy műkedvelő gárdája (ha van?), amely színdarabokat, operetteket, de leginkább kisebb kabarészámokat ad elő évente három-négyyszer. Végül szokott a kör ismeretterjesztő előadásokat is tartatni.

Ha az itt vázolt funkciók olyannyira tökéletesek, hogy bizonyos egyesületek társadalmainkban élénk szerepet játszhatnak, jelentőségük igen nagy, de jelenlegi viszonyaink miatt még mindig nagyon sok kívánnivalót hagynak hátra.

Ami itt elsősorban szembevetendő, az az, hogy köreink nagyon erősen viselik magukon a társadalmi elkülönülés bélyegét. Egyesületeink, bár élükön rendszerint intellektuális egyén áll, élik a maguk kaszt-életét. Lakhelyemen pl. (általában így van másutt is) az intelligencia egyesülete a Népkör, az iparosság a Kath. Legényegyletben és a Dalkörben tömörül, a gazdátársadalom tagjai is megosztanak aszerint, hogy nagy- vagy kisgazda-e valaki (nagy- és kisgazdakör), a legalsóbb néposztálynak is külön egyesületei vannak. Ez a jelenség azonban egyáltalán nem természetellenes, a baj egészen másutt van: a jelenlegi, az intelligencia köreiből kikerült egyesületi vezetők nem állanak ugyanis feladatuk magaslatán, még pedig egyszerűen azért nem, mert társadalmi rétegeink szerves egybekapcsolódása és öntudatos összefogása érdekében tizenöt év alatt semmit sem tettek (hogy az azt megelőző időkről ne is beszéljünk). Az intranszigenőbb szellemű intellektuális fiatalságnak, amely sokkal inkább ismerte fel kisebbségünk létérdekeit, mint elődei, be kell kapcsolódnia az összes kisebbségi egyesület működési körébe, hogy egyesületeink tényleg betölthessék azt a szerepet, amit kisebbségi rétegeink összefogása és öntudatosítása érdekében betölteniük kell.

Köreink működésének vázolásánál megemlítettem a könyvtárak működését. Itt meg kell állapítanunk, hogy alig van egy pár jelentékenyebb könyvtárunk és hogy a könyvtárak sem állanak általában feladatuk magaslatán. Nincsen pl. elegendő számú megfelelő könyvtárosunk. Napokban olvastam, hogy Érsekújváron maga a csehszlovák kormány tanfolyamot nyitott kisebbségi könyvtárosok részére! Akciót kellene indítani, hogy mi a magunk erejéből rendezzünk ilyen tanfolyamokat, mert a magyar könyvnek nálunk képzett és lelkes propagátorokra van szüksége!

A műkedvelést, amely egyesületeink funkciói közül még legjobban megfelelt feladatának, tovább kell fejleszteni, főleg azáltal, hogy ennek vezetését is a leginkább ily dolgok iránt fogékony és hozzáértő fiataljainkra kell bízni, akik teljes mértékben fel tudják ismerni a magyar kultúra élőszóval való terjesztésének jelentőségét.

Egyesületeinknek kell gondolnia kisebbségi analfabétáinkra is, mivel a hatósági úton kezdeményezett tanfolyamok mind sikertelenek maradtak vagy legalább is igen kevés sikerrel jártak. Az analfabéta tanfolyamok nagyon alkalmasak lennének arra, hogy a vezetők szerves kapcsolatot teremthetnének legalsóbb néprétegeinkkel.

Egyesületeink általános működését és egyes funkcióinak kritikáját természetesen csak körvonalazni igyekeztem, ezeknek a mi szempontunkból való aprólékos részletezése (amely szintén nagyon hasznos lenne) pár száz oldalt is igénybe vehetne.

Helyi kultúrpolitikáról lévén szó, nem feledkezhetünk meg a helyi sajtó működéséről sem, amely szintén sok kívánnivalót hagy hátra. A helyi sajtó, mint elsőrendű helyi tényező, nem szolgálhat lukratív célokat. Ne szállítson a népnek véres szenzációkat, hanem tanulságos cikkeket, főleg a helyi dolgok (mert ezeket ismeri legjobban a nép és ezek érdeklik legjobban) lelkiismeretes kritikáját.

Azt hiszem, ha ezek a gondolatok érvényre jutnának kisebbségi életünkben, minden gazdasági válság ellenére is virágzásba szökkenne az s nem kellene félnünk az oldott kéve ismert hasonlatától!

Csepella József

A jugoszláviai magyar kisebbségi tanoncok anyagi és kulturális helyzete

A jugoszláviai magyar kisebbségi tanoncok anyagi és kulturális helyzetével foglalkozni igen nehéz és egyben sürgős megoldásra váró feladat, amelyre csak azok vannak hívatva, akik maguk is szenvedő alanyai, vagy voltak valamikor szenvedő alanyai a tanoncsors embertelen megnyilvánulásainak. Talán éppen ez az oka — nem is indokolatlanul! — annak a mély hallgatásnak, amely kulturális működésünk terén észlelhető most, amikor a gazdasági és politikai túltengés, a világkrízis következtében felvetődnek kisebbségi magyar fiataljaink e nagy részének problémái. Akadtak ugyan itt-ott egyesek, akik szóltak egyet-mást kisebbségi tanoncaink nevében, de tájékozottságuk és hozzáértésük hiányában sohasem jutottak el ezek anyagi és szellemi életének alapos ismeretéhez. Olyan terület ez, amelyen az, aki még sohasem járt, könnyen eltévedhet.

Mivel tanoncaink is szerves részét képezik a jugoszláviai magyar fiatalságnak, amelynek főleg értelmiségi része már szemelláthatóan lázas tevékenységgel dolgozik céljai elérésének érdekében, e sorok írója, aki már átélte a tanoncévek keserűségeit, feljogosítva érzi magát arra, hogy szóljon néhány szót közörsorsban élő társairól, abban a tudatban, hogy ezzel kisebbségi fiataljaink nehéz ügyét viszi előbbre a megoldás felé.

Tanoncaink anyagi helyzete — ha figyelembe vesszük korunk

materiális és szellemi fejlettségét — rendkívül alacsony színvonalon áll. A fölcseperedett gyerek, aki az iskolai és családi pedagógiai elvek helytelen, lélekrontó alkalmazásának hatása alatt elvégezte a kötelező négy, esetleg hat elemi, nyomban kikerül a tanyára béres vagy kanász minőségben, vagy pedig a városban valamelyik nagykereskedésben kap alkalmazást mint kifutó, csekély havifizetéssel addig, míg el nem éri a 14-ik életévét, vagyis az inaskodáshoz szükséges érettséget.

Ez alatt az idő alatt sok minden történik a fejlődő gyermeklélekkel. Megismeri az alárendeltséget, — amely nem is volna annyira alárendeltség, ha nem adnák oly kiméretlenül tudtára! — a városban rekedt a főnök úr és a vevők, a tanyára kikerült pedig a gazduram személyében.

Mikor innen hazakerül, megtörténik a mesterségválasztás, amelyet legtöbb esetben a szülők határoznak meg az ő érdekeiknek megfelelően, nem törődve azzal, hogy vajjon van-e a gyereknek a meghatározott munkanemhez tehetsége, vagy sem. (Ez a magyarázata annak, hogy sok mester még idős korában sem bírja teljes tökéletességgel a mesterségét!)

A szerződést, amely 2—3—4 évi időtartamra szólhat, attól teszik függővé, hogy milyen feltételek mellett szándékoznak a szülők odaadni gyermekeiket: teljes ellátásra vagy enélkül. Az előbbi esetben szigorúan ragaszkodnak a mesterek a négy évhez, az utóbbi esetben 2—3 évvel is megelégszenek. Az inaskodással járó költségeket (szerződési díj, felszabadítási díj, betegsegélyző, iskolai illetékek, ruházás, stb.) leginkább a mester viseli, ami már elég felbátorítás neki arra, hogy inasát a legvégsőkig kihasználja. Amint látjuk a tanoncnak szánt gyerek kívüláll mindezekben, nincs beleszólási joga semmibe, ami sorsának alapját megveti. A szabad véleménynyilvánítás tiltott gyümölcs számára, amelynek megizléléseért a szidalmak áradatát zudítják fejébe. Ilyenformán már a megindulás is nehéz a tanonckodás rögzös útján, amely oly sok felvilágosulatlan és félrebillent lelkiegyensúlyu embert vezet az életbe.

Ezután következik a tanoncévek letöltésének ideje, a mesterség elsajátításának folyamata, a zabolátlan gyermeklélek megfékezése, rátanítás a társadalom törvényeinek tiszteletére, különösen a mester érdekkörébe vágó egyének tiszteletére, mindez egy „emberséges” nevelés keretében. De lássuk csak, hogyan néz ki ez az „emberséges” nevelés.

A tanoncot az első hetekben még törekeny tárgyként kezelik: nem biznak rá semmi olyat, ami esetleg kedvét venné a tanulástól. A műhely a legnagyobb szívéllyességgel viseltetik még eleinte a tanonc iránt. A „segéd urak” apró figyelmességgel adják tudtára a szakmabeli tudnivalókat. Minden a legteljesebb rendben megy.

De letelnek az első hetek. Az eddigi szívéllyeskedést durva bánásmód váltja fel. Megnyílik a tanonc előtt a szenvedések és gyötrelmek egész sorozata. Az olyannyira ismert műhelyi csipke-

lódések, megvetések, gúnyolódások középpontjába kerül. Nem törékeny tárgy többé, hanem hasznavehetetlen, feleslegszámba menő lim-lom, melyet mindenki a saját tetszése szerint dobhat ide-oda, vagy rúghat félre az útjából. Ha valamit nem ért meg nyomban az első magyarázat után, durva ütlegekkel igyekeznek azt a fejébe verni a segédek, a műhely e korlátlan urai, akiknek sok részét méltán lehet a mester korbácsos vazallusainak nevezni.

A műhelyi munkán kívül kötelezővé teszik még a tanonc számára az otthoni, ugynevezett külső munkát is, amely konyhai teendőkből áll, mint pl. a vízfordás, piacramenés, mosogatás, padlósúrolás stb. Családos háznál még gyermekdajkálásra is felhasználják. Sőt, ha a mester szüleinek vagy közeli rokonának földje van, paraszti munkára is igénybe veszik. Ebből azután természetesen következik, hogy a tanonc mikor felszabadul és más műhelybe kerül (itt jegyezzük meg, hogy legtöbb mester a felszabadulás után nyomban elbocsátja a tanítványát evvel a jólismert mondással: „Kezdedbe adtam a tudást, most már értékesítsd a magad javára!), megdöbbenve veszi észre, hogy mesterségében mily meglepően nagy járatlanságról tesz tanúságot. Különbözik a segédvizsgáztató bizottság hivatalos kimutatása elég bizonyosság erre nézve. Körülbelül ilyen körülmények határozzák meg kisebbségi tanoncaink életét s súlyesztik le az állatiasságig anyagi helyzetét. Ilyen külső benyomásoktól áthatva veszi magára eljövendő felelősségteljes életének súlyos terhét a tanonc, aki oly sok igazságtalanságnak az elszenvedője.

Tanoncaink kulturális helyzete is nagyon lesújtó. Legtöbb részük nem is olvas egyáltalán semmit és ha olvas, beéri könnyebb fajsúlyú szellemi termékekkel is. Olvasmányaikban a ponyvairodalom összes jelentős alakjai képviselve vannak. Többek közül: Connan Doyle, a Nick Carter detektívregények véres fantáziájú szülőapja, Courtz Mahler az ideális nagy szerelmek (varrólányból lett grófkisasszony) kiapadhatatlan vénáju, émyegős szószólója, Verne Gyula a kalandos regények merész fantasztája és egyéb bomlottagyú, szennyeslelkű írósok. Különösen az erotikus könyvek és sajtótermékek (Ármányos szerelem, Kaviár) iránt mutatnak nagy érdeklődést. Mondani sem kell, hogy ezek a sikamlós, erkölcsrontó irományok milyen káros hatással vannak tanoncaink kezdő stádiumban vajudó nemi életére.

A mozi és a futbal iránti rajongás már szinte jellegzetes tulajdonságává vált tanoncainknak. A mozik nézőközönségének körülbelül harminc százalékát az inasok teszik ki.

A futbaltól még túlszofoltak az inas-drukkerek megszámlálhatatlanjaival. A filmekben is a kalandosakat, a vérfagyasztót, a rémületet szeretik. A futbalt is csak a szórakozás szűk szempontjából értékelik és felgyülemlett rossztulajdonságaikat vezetik le a zajos jellege által. Nem látnak benne semmi nemesebb tendenciát, ami e nemesebb sportág és általában az összes létező sportok igazi célját feltárná előttük.

Szükségesnek tartom még, hogy az ipariskolákról, mint a tanoncok egyedüli továbbképző intézményéről és ennek a tanoncra gyakorolt kulturális hatásáról is szóljak néhány szót, e fontos ismertetés teljességének céljából.

Az ipariskola létesítése, tudvalevőleg, azért vált szükségessé, hogy a tanoncnak az elemi iskolában szerzett ismereteit felújítsa és némi kibővítéssel gyarapítva, általános tudásává tegye. Csak-hogy ennek gyakorlati alkalmazása a lehetlenséggel volt határos. A tanonc ugyanis az iskolát nem szűk látókörének kitágítása céljából látogatja, hogy ezáltal némi érdeklődés ébredjen benne a ma problémái iránt, hanem a verekedés, a kalandhajhászás és egyéb haszontalan dolgok céljából. Ilyenformán már ez az egyébként hasznos intézmény is elvesztette kulturális jellegét és csak külsőleg van meg. Kulturális szempontból már ezt sem lehet a tanonc tudásforrásának tekinteni, amiből legalább a mesterségéhez, társadalmi állásához szükséges elemi ismereteket meríthetné.

Amint a fentiekből világosan kitűnik, kisebbségi tanoncaink silány anyagi és kulturális helyzetének okai nem ezen kultúrellelenez, személyi passzivitásában keresendők, hanem kedvezőtlen élet-körülményeikben, amelyek megvonnak minden lehetőséget a lélek szabad megnyilvánulása elöl és fásult közönyösségbe kényszerítik a feltörő érdeklődést. Óriási, örökre jóvátehetetlen hibát követnénk el, ha tanoncaink tudatlanságát meggondolatlanul tanulniamakarásnak tulajdonítanók. Azért hát most, amikor tanoncaink helyzetének ismertetése folytán szükségszerűen felvetődik a probléma megoldásának kérdése is, tudnunk kell azt, hogy tanoncaink segítségére és megértésére csak akkor számíthatunk kisebbségi kultúrmunkánkban, ha előbb könnyítünk életkörülményeiken, ha előbb „leereszkedünk” hozzájuk és felvilágosítjuk őket arról, hogy létük nem csupán a futbal, a mozi, a ponyvaregények élvezetében merül ki. Fel kell világosítanunk őket arról, hogy az életnek komoly problémái is vannak, amelyek feltárása és megoldása az ő sorsuk feltárása és megoldása is egyúttal. Ezt a felvilágosító munkát pedig csak úgy végezhetjük el, ha ifjúsági egyesületeket alakítunk, amelyeknek működését kisebbségi magyar fiataljaink e rétegére is kiterjesztenénk. Értelmiségi fiataljaink ismeretterjesztő előadásokat tartának, amelyekben szó lenne mindenről, ami az emberiség haladását elősegítette, Bevonnánk őket a közös munkába. Helyet adnánk nekik reprezentatív folyóiratunkban, a „Hid”-ban, hogy ezen keresztül megismerjék egymást és megismertessék magukat kisebbségi fiataljaink többi rétegével is.

Nagy és felelősségteljes munka ez, amely áldozatokat igényel és amelynek sikerétől nemcsak kisebbségi magyar fiataljaink fennmaradása, hanem ezzel szoros kapcsolatban levő kisebbségi magyar kultúránk fennmaradása is függ!

Szenta, 1935. szeptember

Thurzó Lajos

Az adósvédelem problémája 2

Hogy a bérbeadott föld tulajdonosát és a bérlő tulajdonost a három agrárállam törvényes rendelkezései előnyeiben nem részesíti illetve szűkíti a védelmi határokat tekintettel a már említett gazdaságpolitikai szempontokra, láthatjuk e kérdés elvi megoldásánál. Törvényeink helyesen jártak el, mikor csak a saját kezelésben tartott föld tulajdonosát védték kezdetben, míg egy későbbi magyarító rendelet megengedi a saját föld egy részének bérbeadását is azzal a feltétellel, hogy a bérbeadott terület kevesebb a saját kezelésben tartottnál. Már liberálisabb elvet vall a M. R., mely a haszonbérbeadásból származó jövedelmet mezőgazdasági forrásból eredő jövedelemnek minősíti függetlenül a bérbeadott terület nagyságától; a haszonbérrelt mezőgazdasági ingatlan azonban nem lehet több 50 kat. holdnál. A mezőgazdaadósoknak földje saját megművelésére szorítását közvetett úton éri el a R. T., amennyiben csak a bérbeadás előtt keletkezett adósság kerül védelem alá. A városi beltelkek bérbeadása nem szólhat három évnél hosszabb időre s a bérösszeget nem szabad egy évnél többre előre felvenni mindezt a védelem elvesztésének terhe alatt. Tehát e törvények helyesintenciója, hogy a védett gazdasági alany földjét lehetőleg önmaga művelje, mivel kiviláglik szorosabb érdek-kapcsolata a mezőgazdasághoz s így valószínű, hogy intenzív munkájával e gazdasági réteg konstruktív eleme lesz.

A mezőgazdaság erősen csökkent jövedelme a mezőgazdasági munkabérek alacsonyosságát vonja maga után. A kézi földműves munka nagy kínálata folytán is a munkaár a termelvény értékesítése utáni nyereség alapján megengedhető rezsiköltség szerint kénytelen igazodni. S mikor a mezőgazdasági árú értékesítési lehetősége annyira csekély, a munkaerő alkalmazása és javadalmazása csak szűk keretek között mozoghat. Ha tehát a tisztán földmunkából élő gazdasági alany házat vett magának adósságra, akkor ezt a megterhelést a mai kereseti lehetőségek mellett nem viselheti; pedig a vétel idejében magas névértékű munkajövedelmével fizetni tudta az ugyancsak magas kamatokat s közterheket. Kisebbségi mezőgazdasági munkástömegünk tradíciós életrendje, hogy házat vesz magának a faluban munkaképtelen korának biztosítására. Azért e kérdés nagyon aktuális nekünk, sajnos azonban törvényeink rendezését egyáltalában nem érintik. A M. R. külön pontban látja előre e helyzetet, mikor „csupán házas beltelek tulajdonosa vagy haszonélvezője, ha jövedelme nagyobb részben mezőgazdasági munkajövedelemből származik“ védelemben részesül. Még nyiltabban utal erre az esetre R. T. azáltal, hogy mezőgazdaadósoknak tekinti azokat a kézi földmunkásokat is, kik bármely fekvésű lakóháznak a tulajdonosai.

A megállapított védelemben részesítendő mezőgazdasági alanyon kívül más gazdasági egyedek is hasonló anyagi nehézségekbe kerültek vagyis a válságba jutott gazdasági réteg fogalma tágabb körű volna a főként mezőgazdasági jövedelemből élők csoportjánál. Gazdaság-politikai szempontból tekintve is kimondottan más foglalkozású adós védelmi kérdése a legtöbbit vitatott s e tárgykör legkomplikáltabb megoldandó feladata. Védelem elleni érv, hogy a kereskedelem és ipar semmiféle fizetési haladékot, elengedést sem engedhet meg, mert ez alapvető hiteléletét teljesen megbénítaná s gazdasági szerepét tönkretenné. Nem egyeztethető össze, hogy a rövid lejáratú kereskedelmi hitelek, melyeknek állandóan liquidnek kell lenniök, visszafizetési teljesítéseiknél bármi megszorításoknak legyenek alávetve. Ezenkívül — mint már említettem — termelési technikája is más a kereskedelemnek s a nehezebb viszonyoknak sokkal könnyebben áll ellen. Elvileg helyes ez az álláspont, csak-hogy a gyakorlatban sokszor nem így értelmezik s ezért sok zavart okoz ferde magyarázata. A kereskedelmi hitel rövid lejáratát, gyors teljesítési alaptermészetét figyelembe véve, kimondott kereskedelmi hitel ma nem állhat fenn, mely 1932 április 20 előtt keletkezett. Ez idő után felvett kölcsön megkülönböztetés nélkül védelem alatt. Feltéve, hogy a hitel mégis régebben keletkezett s álló tőke képzésére adta a hitelező, tehát számított hosszabb ideig tartó kiegyenlítésre, feltétlenül ingatlanon való bekebelezéssel biztosította magát. A forgalmi árak nagy zuhanása által most teljesen elveszteni ingatlanát az adós, legerősebb hitelbiztosítékát, jöllehet hogy a kölcsön felvételekor többszörös fedezetet nyújtott. Nem ilyen elbírálás alá esik a tisztán személyi kölcsön, mely nem ingatlannal fedezte magát, hanem bázisa a kereskedői jóhiszeműség alapján álló üzleti összeköttetés és áruforgalom. Vagyis a más foglalkozásnál, hol a termelés jobban áll ellen a viszonyok rosszabbra fordultával, csupán a megterhelt ingatlan védendő, mert ez utóbbi reális vagyónrészt különben a kritikus árváltozásnak és a pénz tőkeképző ereje eltolódásának feltétlenül áldozatul esne. A R. T. a városi ingatlanok védelemben helyezését írta elő, amennyiben tulajdonosaik nem számítatnak mezőgazda-adósoknak és személyes ingatlan jövedelmük legalább 30%-át képezi összes elemi adó alá eső személyes jövedelmeiknek. A védelem természetesen csak azon adósokra vonatkozik, kik legkevesebb 1931 dec. 18 óta a jelzett ingatlanok tulajdonosai. Ezen intézkedés nem lépett életbe mindjárt az 1932-es mezőgazda védelemmel, de később 1934-ben szükségesnek mutatkozott a védelemnek minden ingatlanra való kiterjesztése. Ezzel szemben a M. R. csak olyan ingatlant véd, melynek tulajdonosa túlnyomó részt mezőgazdasági jövedelemből él. Mivel más foglalkozást nem zár ki a védelem feltételeként, meglehetősen tág fogalma sok ingatlant von törvényes rendelkezései alá. Sajnos itteni törvényeink ilyen esetet egyáltalán figyelembe sem vesznek, sőt a védelemben részesítendő mezőgazdasági alany fogalmuk rendkívül szűk megállapítása még a válságba jutott me-

zögzazdasági réteget sem öleli fel, annál kevésbé terjed ki általában az inflációs időkből származó kölcsönrel megterhelt ingatlanok védelmére. Törvényes védelmünkben e fennálló hézag kitöltésének szükségessége nálunk erősen jelentkezik. Ez váltotta ki dr. Bugarski Kosta adósságrendező törvénytervezetét, mely az ingatlanok jelzálogilag biztosított követeléseinek hosszúlejárátú kölcsönné való konvertálásán alapszik. Ugyancsak e célból alakult Beograd köz-igazgatási területén az ingatlan tulajdonosok egyesülete, míg az egész ország területére kiterjedő adós-védő egyesület általános adósság rendezés végrehajtásán fáradozik. Ez utóbbi e hó 7-én tartott országos kongresszusán rezolúciót készített és adott át a kormánynak e kérdés szerinte helyes mérvű megoldásáról.

A védelemben részesítendő gazdasági alany fogalma bírálatom alapján a vázolt módon volna helyes, mit azonban a kormány ígéréthez híven megjelent új s végleges földművesvédő rendeletében még megközelítően sem valósított meg. Az új rendelet földműves fogalma sajnos teljesen egyezik az eddig érvényben volt meghatározással, miáltal összes felsorolt észrevételem az új rendezésre is vonatkozik. Újítás csupán a haszonélvező bérlő és feles védelemben vonása akkor is, ha csak idegen földet művelnek saját terület hiányában megfelelően azonban a többi általános védelmi feltételnek.

Felmerül a kérdés, hogy a védett személy, mely adósságai kerüljenek védelem alá. Sokak szerint különválasztandó volna jogcím által az adósságok egyes fajai keletkezésük alapján, valamint a hovatfordítás és felhasználás tekintetében, hogy az igazságos elbírálás folytán a könnyelmű és meggondolatlan adós most egyszerűen érdemtelen előnyben ne részesüljön. Elvont megállapításként ez feltétlenül helyes, de közelebbi megvilágításban a mai gazdasági élet és tehnikai kivitel figyelembe vételével nem mondható abszolút mértékben helytállóknak. Az akkori idők esetleges túlméretezése nem a hitelező megkárosítását célozta, hanem a kedvező gazdasági viszonyok túl optimisztikus megítéléséből származott. Ha azt vitatjuk, hogy a konjunkturális helyzet állandó vagy legalább is hosszabb ideig tartó megmaradásának feltételezése gazdasági könnyelműség, minek be nem teljesedése előre látható volt, akkor csodálkozhat az adós azon, hogy erre hitelezője nem figyelmeztette, mikor nagy kamatokat kapott kihelyezett pénze után. De ettől eltekintve is a sok éven át fizetett részben aránytalan kamat eléggé megbüntette a könnyelmű adóst s ingatagga tette gazdasági erejét. Tehnikai oldalát nézve pedig az adósságok említett minőségbeli kategorizálásának, egy szinte megoldhatatlan problémával kerülünk szembe. A felvett kölcsön mikénti felhasználásának megállapítása a legtöbb esetben rendkívül körülményes dolog s vég nélküli vitákra illetve perekre adna okot. Csak a legkönnyebben bizonyítható keletkezése az adósságnak lehet külön elbírálás tárgya. Így új földműves védelmi rendeletünk kedvezőbb rendelkezéseket tartalmaz a földvásárlásokból eredő adósságok védelme-

zésénél. Az 1932-es R. T. viszont a kisbirtoknál a föld vásárlásból származó adósságot az 1931-es középarak nivójára szállította le, ha a végrehajtott 50⁰/o-os engedmény után az adósság a földértékét meghaladta. A közép és nagybirtok szanalásánál pedig feltétel, hogy az adósság 60⁰/o-a — mint már említettem — a föld vételéből, öntözéséből, károk fedezéséből stb. alakuljon. A későbbi törvény ezen elkülönítésektől már eltekintett, miként a M. R. is csak az 1923. XXXIX. t. c. értelmébeni kártérítésnek 8⁰/o-on felüli bírói úton érvényesíthető részét helyezi külön intézkedés alá. A nálunk megindult már jelzett mozgalmak általános elve az ingatlanok védelme s lehetőleg teljes adósság rendezés.

A védelem ellenzése bármiféle gazdasági réteggel szemben, de legalább is a mezőgazdasági alanyokra való leszorításának törekvése még azt is kívánja, hogy az ne érvényesüljön bizonyos mérvű eladósodottságon alul. Nem volna indokolt, hogy a most is biztos gazdasági egzisztenciájú adós, kinek jövedelme a tartozásnak teljes arányú talán azonnali teljesítését is minden anyagi megrendülés nélkül lehetővé teszi, fizetési kedvezményben részesüljön. Nehéz azonban olyan irányelvet találni, mely elvont jogszabály tartalma lehet s kifejezi általánosságban az adósságnak azt a fokát, mely minden esetben még olyan arányban áll a mostani keresettel, hogy kiegyenlítése korlátok nélkül követelhető. Az adós vagyona jelenlegi értékének felbecsülése vagy átlagos jövedelmének viszonyítása adósságához nem nyújt biztos támpontot, mert úgy a vagyonrészek subjektív értékelése, mint a nyílt s eltitkolt jövedelmek legtöbbször bizonytalan meghatározhatósága sok bonyolult vitát váltana ki. Legalkalmasabbnak mutatkozott az ingatlan elméletileg megállapított mai átlagos hozamképessége és rentabilitása alapján kataszteri tiszta jövedelmének megfelelő többszörösével szembeállítani az adósságot. E nézetem szerinti helyes elvet a M. R. alkalmazta, mikor a védett birtokká való nyilvánítás előfeltételeként előírja, hogy a mezőgazdasági ingatlanok a rendelet hatályba lépése napjáig érkezett beadvány alapján bejegyzett és fennálló jelzálogos terhe a kataszteri tiszta jövedelem 15 szörös szorzatát, a házas belteleknél pedig 4 és félszeresét meg kell haladnia. Más állam saját gazdasági körülményei szerint határozná meg a szorzószámot. Az új földműves védelmi törvényünk előkészítő bizottságának vitáin tudtommal hasonló követendő elvről volt szó, a végleges szövegezésben azonban nem nyert alkalmazást s így a törvény az eladósodás mérvét a védelembe helyezés feltételeként nem veszi figyelembe. Csupán a föld értéke a kataszteri tiszta jövedelem később rendelkezéssel meghatározott többszörösére alapján lesz meghatározva. Hasonlóan a dr. Bugarski-féle törvénytervezetben az ingatlanok értékét a kataszteri koeficienssel arányba hozott kataszteri tiszta jövedelem bizonyos többszörösére fejezi ki. A másik álláspont szerint a pénznek már vázolt eltolódott tőkeereje miatt az összes jelenleg fennálló régi keletkezésű adósságok nem reálisak, tehát az adósság nagyságától eltekintve a védelem-

ben levő adós minden tartozandó kölcsönösszege revízió alá veendő s védelemben részesítendő még akkor is, ha azt az adós anyagi nehézségektől menten teljes névértékben kifizethetné. Mint a fent mondottakból következtethetjük, ilyen alapokon áll az új földműves védelmi rendeletünk, valamint az R. T. nem tekinti védelmi kritériumnak az adósság arányát a jövedelemhez és a vagyon értékéhez, mert nagyfokú adósság-elengedése és a három agrár-állam között legjobban kiterjesztett gazdasági védelme más elvi felépítésen nyugszik. Ugyancsak minden adósság védelmét kéri az adósvédő egyesület említett rezolúciójában. Dacára a most kifejtet-elvi álláspontnak a különböző gazdasági érdekek összhangba hozása céljából helyesnek találok az aránytalanul csekély adósság védelemben részesítését. Ugyanekkor azonban elítélem azt a nézetet, mely bizonyos maximumon felüli túladósodottságot szintén kivonna a védelemből azon érv alapján, hogy itt már a védelmi könnyítéseket sem bírná el az adós gazdasági ereje. Nem volna értelme eszerint azon adós védelem alá helyezésének, kinek — mint a minimum megállapításánál — adóssága akár jövedelméhez akár vagyonához mérten olyan aránytalan viszonyt mutatna, hogy az adós tovább mint termelő gazdasági alany a közérdek szempontjából nem jöhetne számításba. E felfogás azon téves közgazdasági alapelvekből ered, mely tisztán a reális gazdasági forrásokat veszi csak figyelembe. Pedig az adós s minden gazdasági alany gazdasági ereje szellemi képességei kihasználásában, összeköttetéseiben vagy más helyezkedési, eladási s kölcsönszerzési lehetőségeiben is gyökerezik reális bármikor felbecsülhető vagyonrészen kívül. Gazdasági életképessége nem az azonnal megállapítható adatok összevetése eredményétől függ csupán, hanem az említett lehetőségek kiaknázásának sikeres voltától is. Kategórikusan nem mondhatjuk ki egy adósról sem, hogy a közérdek szempontjából védelmének nincs értelme; azonban megfeszített önmaga általi próbák után az eredménytelenség esetén veszítse el a tényleg bizonyult hatástalan védelmet. Ezen álláspontot azért volt szükséges kifejteni, mert új földműves védelmi rendeletünk előkészítésénél felmerült olyan javaslat, mely 60—70%-on felüli eladósodottságot nem tartott védelmezendőnek. Az életbelépett rendelet érthetően eltekintett az ilyen elvű rendezéstől s helyesen az esedékes fizetési kötelezettség három egymásutáni elmulasztása esetén szünteti meg a védelmet. A vagyona jelenlegi értékének 50%-án felül eladósodott gazdasági alany viszont kérheti adósságának e mértékig való lecsökkentését. A R. T. nagy arányú adósság leírása által önmagától elesik ott e nézet jogosultsága. A M. R. a megélhetés és tartozás teljesítési képesség szemelött tartásával az ingatlan kataszteri tiszta jövedelmének 40-szeresét meghaladó betáblázott adósság összegét az államra ruházza könyvadósság címén, a kataszteri tiszta jövedelem 30-szorosán felüli összeg felét pedig a tőketörlesztési alapból kell fedezni. E rendelkezések 10 holdas s annál kisebb birtokokra vonatkoznak. A nagyobb birtokoknál a

kataszteri tiszta jövedelem 40-szeresén túli megterhelés esetében, amennyiben meghaladja az adós vagyoni erejét, magánegyesség kísérlendő meg.

A konjunkturális, inflációs idők elmúltá után a gabona árak nagy esésével s pénzügyi politikánk kihatásaképpen a pénz tőkeereje oly mértékben emelkedett, hogy mezőgazdasági államunkban az általánosan beállott válság után felvett kölcsönök védelembé helyezése nem volna igazolható gazdaság-politikai szempontból. Mert a kölcsön felvételekor már megvolt a pénz mai tőkeképző ereje, tehát bármiféle gyümölcsöztető elhelyezése a mostani viszonyoknak megfelelő gazdasági erőt képvisel, úgyhogy a rizikót teljes névértékben és tőkeerejében viselni kell. Ezért érthető, hogy minden e súlyos helyzet kiváltotta szükség védelmi jogszabály csak a gazdasági lehetetlenülés felleptéig keletkezett adósságot öleli fel rendelkezései kedvezményben. Mivel a nehéz gabona elhelyezési problémák, gyenge termés eredmények s más gazdasági jelenségek körülbelül 1932/33-ban sodorták válságba végleg a gazdasági alanyokat az agrárállamokban, a törvényes rendezések is ez évben jelentek meg s az ezideig létesült kölcsönöket védik csupán. Így első földműves védelmi törvényünk 1932 ápr. 20-án lépett életbe, az első R. T. pedig egy nappal előbb. Magyarországon több részleges könnyítést jelentő rendelet után 1933-ban jelent meg a gazdatartozások rendezéséről szóló rendelet.

Vázolva a védendő gazdasági alany fogalmát s igyekezve biztosítani gazdasági fennmaradását, nem bizonyos, hogy minden esetben helyesen járunk el az adós szemszögéből nézve, ha a védelem keretét mindenképpen alkalmazzuk vele szemben dacára annak, hogy az összes megkövetelt feltételnek megfelel. Bár e törvények megszerkesztésüknél fogva a teljes mértékben rászorult s valóban gazdasági felmorzsolódás által fenyegetett adósságot védnek, mégis az egyes konkrét esetben károsabb lehet az ugyan védelmet érdemlő adósnak a védelmi kötött szabályok betartása, mert hiteltranszaksiók tekintetében s más gazdasági mozgásban is bizonyos fokban korlátok közé van szorítva. Ha tehát az utóbbiakra szükség van az adósnak válságos gazdasági helyzetéből való kibontakozásánál, mely a védelem nélkül is ily módon sikerülne, a közérdek szempontjából sem gátolhatjuk meg ebbeli anyagi rendezése keresztülvitelét. Indokolva látom ezért a M. R. intézkedését, hogy a védett birtokká nyilvánítást az adósnak kell kérnie záros határidőn belül, hogy előnyben akar részesülni, de senki sem kerül eo ipso a rendetel rendelkezései alá azon oknál fogva, hogy az előírt feltételeknek megfelel. Ezt a mindenképpen helyes eljárást nem követi a R. T., sem földművesvédelmi rendeleteink, beleértve a legújabb rendezést is, melyek a védelem alkalmazását ius cogensként írják elő.

Ne higyük azonban, hogy az agrárállamok válságos gazdasági helyzetbe a védelmi rendeletek életbeléptetése idején került. A válság gyökereit a régi inflációs időkben keletkezett adóssá-

gokban kell keresnünk, illetőleg az akkori gazdasági vérkeringés megbolygatott működésében. Ugyanígy a válság nem pár éve áll fenn, hanem a konjunktúrális idő óta tart s csak most nemrégén pattant ki, mikor a gazdasági alanyok a felhalmozódott nagy terheket már nem bírták el. Mindez azt jelenti, hogy az adósvédelmi probléma megoldásánál nem csak a jelenlegi nehéz viszonyokat kell tekintetbe vennünk, de vissza kell nyúlnunk a bajgyökeréig s onnan kezdve kell az eseményeket figyelemmel kísérve máig, a természetes állapotot lehetőleg beállítani. Az így nyert érdekek által összeegyeztetett egészséges állapotból lassan megindulhat a kibontakozás, helyes elveken nyugvó jövő felé.

Ha ilyen alapokon elindulva azt vizsgáljuk, hogy miért ropantak össze leginkább a mezőgazdasági alanyok s ezáltal az agrárállamok, annak okát a már fejtegetett elveken kívül az amortizációs kölcsönök hiányában találom. Ismerve a mezőgazdaság termelési technikai rendszerét, megállapíthatjuk, hogy a magas kamatozású, rövidlejáratú váltókölcsön, hozzászámítva a költséges technikai kezelést, nem alkalmas arra, hogy a mezőgazdaság hitelkeretét adja. Magyarországon 1900-ban a mezőgazdaságnak folyósított kölcsönök, hosszúlejáratú törlesztéses kölcsönök voltak. E százalékarány még 1913-ban is 70 volt, míg 1932-ben 22,4%-ra esett le. Alátámasztja ezen adat is fentvázolt álláspontomat. Romániában az 1932-es R. T 50%-os leszállítást enged a törvény szövegében adott indokolás szerint: „mely százalék törvényesen elengedtetik a felhalmozódott kamatok miatt”. Ebből világosan kitűnik, hogy itt is a mezőgazdaságnak meg nem felelő, túl magas kamatok voltak szedhetők, a szükséges hosszúlejáratú kölcsönök hiányában. Erre a jelenségre alapítja az adósvédő egyesület rezolúciójában azt a követelését, hogy visszamenőleg 1920-ig legmagasabban 12%-ig állapíttassék meg a kamat s az ezenfelül teljesített túlfizetést a tőkéből vonják le. Igaz, hogy a pénz akkori csekélyebb tőkeértéke miatt érhető volt a nagyobb kamat szedése, de ez nem jelenti azt, hogy ez 30 s néhol 50%-ig is mehet. Így a mostani gazdasági helyzetben is soknak tartom a 10%-os általános kamatot, melynek szerintem 8%-ra kellene csökkenni, nem számítva bele a mezőgazdaságot. A már említett 1923. XXXIX. t.c. értelmébeni tartozásnak, dacára annak, hogy régen keletkezett, 8%-on felüli része a M. R. szerint csak maradványból kerülhet kielégítésre. A jelenlegi tartozás reális nagyságának megállapításánál feltétlenül meg kellene ejteni a jelzett irányu igazságos revideálást. De a mezőgazdaságon kívül más gazdasági ágánál is kitűnik, hogy a tőke hozadéka a kamat nem volt arányban a termelés jövedelmezhetőségével, tehát a fenti elvek kiterjeszthetők az akkor keletkezett s még fennálló adósságokra általában. A gazdasági vérkeringés rendszertelen működése iránt leginkább érzékeny mezőgazdaság került leghamarább kritikus helyzetbe.

A mezőgazdaság azonban később is nagy veszteségeknek volt kitéve az 1929 utáni idők erős gabonaár-zuhanása folytán.

Magyarországon pl. az 1929 évi mezőgazdasági index 1933-mal szembeállítva 55 %-os süllyedést mutat. Ezenkívül a dinár stabilizációs pénzügyi politika nálunk irreálissá tette a már eddig is a nagy kamatok miatt helytelenül megnövekedett kölcsönösszeget. E jelenség vonatkozik az akkor fennálló összes adósságra. Ennek a differenciának a kiküszöbölésére sokan a devalvációt ajánlják, mely az adósságoknak az árucikkek áralakulásához való arányosítását jelenti. Nem értek egyet ezen elvvel, mert a termékek hivatalos és nemhivatalos árainak mindenkori legrögzítése sok zavart és félreértést kelthetne s így megvalósítása nehézkesnek látszik. Helyesebb a stabilizáció számlájára átlagosan 30 %-ot levonni, mely a pénz felértékelésének körülbelül meg is felel. Földművesvédelmi rendeleteink elvben teljes névértékben megtartják az adósság összegét, melyet a védett alany több évi egyenlő részletben törleszthetne le. Ugyanígy jár el a M. R. is, mely két évi nyugalmi időt létesített a bajbajutott gazdasági réteg pontos meghatározása céljából. Most a végleges rendezésen fáradoznak fenntartva a fő alapelveket. A R. T. a mezőgazdasági adósságoknál 50 %-ot, a városi adósságokból pedig 20 %-ot ír le s ezenfelül nagy töketörlesztési jutalmat is engedélyez. A megmaradt összeg tizenhét, illetve tíz év alatt egyenlő félévi részletekben egyenlíthető ki alacsony kamat mellett.

Mikor az adósság fennálló jelenlegi helyes nagyságát kamatmegtérítés és pénzérték eltolódás miatti levonás útján akarjuk megállapítani, nem szabad elfelejtenünk, hogy az ilyen módon kiszámított kölcsön akkor fejezi ki a mostani tartozás reális összegét, ha ez azonnal visszatérítendő a hitelezőnek. Mert ellenkező esetben egy bizonytalansági momentum van a töketartozás teljesítésénél, mely feljogosíthat az eredeti összeg követelésére. S minthogy a gazdasági viszonyok nem teszik lehetővé, hogy a tartozást még csökkent névértékében rögtön teljesíthetnénk, nyugalmi időt kell adnunk az adós gazdasági megerősödéséhez. Ez idő alatt az értékesítési lehetőségek és áralakulások figyelembevételével alacsony kamat volna csak szedhető. Minél hosszabb azonban ez a nyugalmi állapot s minél inkább közeledik az amortizációs kölcsönök hosszú terminusához, annál inkább indokolt a névérték fenntartása. Az ellentétes érdekeket összeegyeztetni igyekezve, a gazdasági talpraállítás bármiféle gazdasági réteg megrendülése nélkül csak így vihető keresztül.

Alkalmasnak találnám az említett redukciónak után megmaradt töketartozásnak öt évi nyugalmi időt adni lehetőleg 5 %-nál nem nagyobb kamat mellett, míg a mezőgazdaság terheit hosszú lejáratú kölcsön alapján kellene rendezni. Dr. Bugarski Kosta-féle törvénytervezet záloglevelek kibocsájtásával óhajtja a kérdést megoldani, melyek a pénzügyi intézet kebelén belüli formális fizetési eszközök lennének. Az adósvédő egyesület a leírást amortizációval kapcsolná egybe. Bónok vagy szabad forgalomba bocsájtott záloglevelek útján rendezni kívánó javaslatok nem tekintik a pénz de-

zaurálása esetleg értékcsökkenése bekövetkezésének veszélyét.

Bármiféle rendezés mellett is döntünk, az általa okozott gazdasági veszteség illetve erőeltolódás kiegyenlítésében minden gazdasági rétegnek részt kell venni. A M. R. kamathozzájárulási, tőketörlesztési és teherrendezési alapokat létesít és ezen felül az állam könyvadósság címén átvett adósság után 2 és $\frac{1}{2}\%$ -ot fizetve a hitelintézeteknek ez utóbbiak $\frac{1}{2}\%$ -os kamatveszteséget viselnek. A R. T. szerint az állam hatalmas mértékben járul hozzá a nagy leírások által kártszenvedett bankok megsegítéséhez, melyek tartalékalapjukat is feláldozzák a válságba jutott gazdasági réteg megmentésére. Nálunk az állami pénzüzetek és az állam mindezekig nem öhajtott az adósságrendezésben résztvenni s így a magánhitelzőkre és pénzüzetekre hárult nagy terheket ezek nem képesek megrázkódtatások nélkül viselni. Pedig a Nemzeti Bank kimutatása szerint az 1926-os jövedelmi index szembehelyezve az 1934. évivel 70%-os esést tüntet fel. Tehát a súlyos helyzet mindennél ismert és komoly jelentőségű. A Jelzálog Bank 393 millióos tiszta nyereséget mutat fel az utóbbi hét év alatt s tartalékalapját megtizenkétszerezte. A Agrárbank, mely hivatva volna a mezőgazdaságot megsegíteni, a védelem által okozott gazdasági eltolódás egyensúlybahozásán eddig nem vett részt. Az új földművesvédelmi rendeletünkben azonban az említett állami intézetek saját kebelükön belül fognak külön könnyítéseket engedélyezni az arra jogosultaknak.

A három középeurópai agrárállam adósvédelmi intézkedéseinek szemléljét befejeztem, a gazdaságpolitikai szempontok figyelembevételével. Véleményem szerint a válságból kivezető általam helyesnek ítélt megoldási lehetőségek a közzgazdasági vérkeringés újbóli megindulását eredményeznék. Megmenthető volna az a gazdasági réteg, mely létében került végveszélybe. Általános gazdaságpolitikai szempontból, de kisebbségünkre nézve is elsőrendű érdek a válság oly értelmi megoldása, mely a jelenlegi gazdasági elrendeződést a kritikus mai viszonyokból átmenti a kiegyensúlyozottabb biztos jövő felé.

Dr. Klimes Jenő

A NÉPDAL

Antaeus görög óriás valahányszor a földet érintette, új erőt kapott.

A népdal minden nemzet büszkesége, szemefénye legnagyobb kincse. Mult idők dicsőítése, jövő színes ecsetelése. Öröm és bánat hírnöke, szerelem szónoka, az élet minden pillanatának állandó kísérője. Velünk van minden jóban, rosszban, kacagásban és könnyben. Azért is szeretjük olyan nagyon, azért is nőtt annyira szívnkhöz.

Egy népdalt énekelünk. Nem tudjuk milyen idős. Lehet, hogy ötven éves, lehet, hogy ötszáz. Talán még régebbi is, hisz a népköltés egyidejű magával a néppel. Nem tudjuk ki szerezte. Talán egy szerelmes leány ajkairól indult el először, talán egy ragyogó tavaszi napon fakadt ki egy szántó-vető magyar legény szívéből. Nem tudjuk honnét jött. Talán a Kárpátok fenyvesei hallották először és zsongták tovább, talán a bácskai kalászosok. Kié? Senkié és mindenkié: a népé.

Ezekben a dalokban van részben a forrása annak az erőnek is, amelyet felakarunk használni munkára, haladásra. A nép dalaiiban nem csak az erő, hanem az élet forrása is megtalálható, amíg ezek a dalok élnek, nem tűnhetünk el. Ezekben a dalokban benne van minden öröm és fájdalom, remény és vigasz, boldogtalanság és boldogság, sirás és kacagás. Vigaszt nyújtanak a bánatban, fel-emelnek, ha szenvedünk. Minden dalban magunkra találunk: Igen, ez mi vagyunk! Ez a mi vérkeringésünk, földünk, levegőnk. Erdélyi János, az ismert XIX-ik századbéli költő, a népdalok fáradhatatlan gyűjtője szerint a népköltészet egyik főérdeme: *a valóság*. Amit benne találunk, az mind igaz tény. Ha valami benne történetre vonatkozik, az történet, ha erkölcsre, az erkölcs, ha ízlésre, az ízlés. Itt minden betű adat s minden kis adat a multból, gyökerül szolgál új virágnak a jövőben.

Szép végighallgatni Verdi operáit. Gyönyörködni tudunk Mozart és Beethoven muzsikájában, élvezni Schubertet és Lisztet. Megbámuljuk Wagner mesteralkotásait. De mennyivel közelebb áll hozzánk, mennyire közvetlen a nép dala! A dal, mely a nép ajkáról fakadt és melyet évszázadokon keresztül daloltak, javítottak, csiszoltak, csinosítottak névtelen poéták milliói; a dal, mely nemzedékről-nemzedékre szállt, mely mindig régibb lett és mégis mindig új maradt, amelynek évszázados dallama frissen és üdén szól minden nemzedék ajkán.

Népdal mindenütt van, ahol csak nép él. Természetesen a bácskai magyarságnak is meg vannak a maga dalai. Egy multszázadbeli író szerint: „a bácskai magyarságnak a nótázás iránt való fogékonysága ép oly erős, akár a faja, amelyhez tartozik. — „Ajkaikon a népdalok egész kincstára él”. Valóban a bácskai magyar a legdalosabb természetűek közé tartozik. Különösen a leányok kivétel nélkül nótás természetűek. Vasár- és ünnepnapokon esténként a házak előtt gyűlnek össze és énekelnek, ám dalolnak munkaközben is, ahol hangadó, jó nótástársuk vezetésével teszik hangossá a mezőt.

Ezek a dolgok mindenki előtt ismertek. A magyar nótát megbecsüli és szereti az egész világ. És amennyivel nagyobb lesz azoknak elismerése és megbecsülése, annyival nagyobb és szentebb feladatunk az, hogy megismerjük ezt a dalt a maga egyszerűségében, a maga természetességében úgy, ahogy megszületett a nép ajkán, minden külső befolyástól mentesen. Gyűjtjük össze ezeket a dalokat és tanulmányozzuk. Hálás feladat és szép munka ez. Terjesszük e dalokat. Ismerje meg azokat az, aki még nem ismeri, ismerjék fel belső értékét azok, akik már kívülről megismerték.

Arra a kérdésre, hogy ki terjessze ezeket a dalokat, könnyű megfelelni: énekkaraink. Legyen feladatuk az, hogy minden hangverseny és ünnepély alkalmával énekeljenek néhány bácskai népdalt. Minden tájnak, minden vidéknek, sőt községnek is van olyan nótája, amely kizárólag ott termett. Ha minden község dalosai és karmesterük utánanéznek egy kissé a dolognak, bizonyosan felfedeznének sok, majdnem feledésbe ment, vagy a községen kívül élőknek ismeretlen nótáit. Ha már néhány nóta összegyűlt, rendezzenek hangversenyeket, amelyeken kizárólag ezek a nóták szereplnének. Énekkaraink nagyjelentőségűek. Fontos nemzeti, kulturális és szociális szerepet játszanak, mivel a legtöbb községben a társadalmi élet központját jelentik. Hosszú és fáradságos munka a hangversenyen szereplő számok betanulása: a kenyér utáni futkosás fáradalmi után megérdemelt egy két órás pihenés elrablása. Hónapokig tartó fárasztó munka. És mégis dolgoznak. Mindnyájan tudjuk, de ők érzik a legjobban, hogy minden újabb hangversenyük egy téglá lesz kultúránk palotájának építésében.

Legyünk Antaeusok! Boruljunk le a földre, érezzük annak áldott melegét, szívjuk magunkba forró leheletét. Tápláljon és erősítsen a dal, amely ezen a földön termett, a kacagó napsugárban, az aranykalászkok hullámlásában. Vegyünk új erőt, hogy tovább haladhassunk nehéz utunkon és legyen szemeink előtt az, hogy amíg egy nép dalai élnek, addig az a nép is élni fog.

Jancsuskó Gábor

ESZMECSERE

Az ifjúság jogai

Élénken emlékszünk még mindannyian arra a cikkre, amely a „Hid” hasábjain pár hónapja jelent meg. Az ifjúság egyik szellemi vezetője írta. Támadta a magyar nemzeti kisebbség vezéreit s bár szavait egy vidéki lap vezércikkírójához adresszálta, úgy fogalmazta meg mondandóit, hogy érthetett belőle ama bizonyos Bodóné is.

Hibáztatta a magyarság vezető embereit, hogy egyedül állanak, nincs mögöttük hadsereg, népük már régóta más úton jár, más, új, ifjú prófétákra hallgat. S mindez azért, mert a vezetők nem érintkeznek a néppel, nem ismerik ennek kívánságait, szükségleteit, panaszait.

Válasz a cikkre sokáig nem érkezett. A vezetők hallgattak. Nagy és sok okuk volt reá, amelyek tárgyalása nem eshetik e kis írás keretei közé.

Ebből azonban nem következhetik, hogy mindenben helyeselték is a cikkíró állításait. Bár meg kell állapítani, hogy egyes tényállításai, illetve következtetései megfelelnek a fennálló viszonyoknak, illetve azokból egyszerűen folynak.

Azt azonban józan ésszel még sem lehet kívánni, a forróvérű fiataloknak sem szabad követelnie, hogy az öregek most már álljanak félre s kardcsapás nélkül adják át helyüket a ifjú nemzedéknek. S ezzel minden feltétel és kikötés nélkül rájuk bízzanak egy oly értékes örökséget, helyesebben ez örökséggel való gazdálkodást, amelyért a történelem előtt mégis csak az idősebb nemzedék a felelős egyelőre.

A válasz időközben megérkezett. Azt a bizonyos kardcsapást a magyarság általán elismert vezére a szentai gyűlésen tette meg.

Megtette pedig úgy, hogy azzal a világeért se ontson vért. Megtette szeretettel, megértéssel az ifjúság tomboló tettvágya iránt, megtette úgy, hogy ezzel valósággal meghívta a magyarság vezetésre hívatott fiait, hogy jöjjenek, álljanak mellé, segítsenek neki az útmutatás, a felelősség vállalás nehéz munkájában.

Mindezt egy népszerű hasonlat keretében. Szavait a legnagyobb részt földesgazdákból álló gyülekezethez intézve, a gazdasági életből vett igazán találó példát hozva fel megvilágosításra.

— Vajjon Önök gazdák, — mondotta — hogyha harmadnegyedfü csikaikat hámba akarják törni, úgy csinálják-e, hogy két ily csikót egymásmellé fognak be ugyanabba a kocsiba?

— Ugyebár nem! — felelt mindjárt reá. Hanem minden ily ficánkoló hevesvérű állatot egy-egy idősebb paripával vagy kancával fognak egybe s ennek a nyugodt vérű öreg lónak a segítségével és vezetése mellett fogják lassan megtanítani a fiatal állatot arra, hogyan kell a kocsit húznia, az ekével a földet hasogatnia, szóval gyümölcsöző munkát végeznie.

— Hogyha nem így cselekednének s két fiatal csikót fognának egymásmellé, bizony ezek szanaszét húznák, szagatnák a hámot, világga futnának s tönkre zúznák a kocsit, a kocsist, mindent, ami érték s nem hasznot, hanem kárt okoznának.

Ezek voltak a vezér szavai.

De valaki a hallgatóságból azt vetette közbe, hogy a csikót az anyja mellett kell a hámba törni. S ez a közbeszóló még közelebb járt az igazsághoz.

Íme milyen egyszerű és könnyen megfejthető az apák és fiak közötti állítólag nehéz kérdés.

Csak nem szabad egymást ellenséges szemmel néznünk s le kicsinyléssel, rosszakarattal egymáshoz közelednünk.

Forduljon a fiatalság szeretettel és megértéssel az idősebb nemzedék tagjaihoz s meg lehet győződve arról, hogy a korosabbak ugyanolyan szeretettel és megértéssel fogadják őket s állítják be a népvezetés nehéz munkájába.

Mert higyjék el a fiatalok, hogy a mai nehéz időkben egy kisebbségi nép irányításához nem elégséges az ifjonti tűz, a bátorság, a tudomány legújabb vívmányainak a birtoka és alkalmazni tudása, — kell még valami s ez az öregek nyugodt vérmérséklete, megfontoltsága, a távoli következményekkel való számolni tudás, a lehetőségek szorgos vizsgálata s mérlegre tétele.

Ez utóbbiak latbavetése nélkül az ifjonti tűz esetleg magát, annak birtokosát égeti meg — a közre való minden haszon nélkül, — a bátorság botorsággá válik, amiből a köznek csak kára származik, a tudás fájának gyümölcse pedig a kisebbségi népcsalád örök kárhozatának forrásává válhatik.

Fogjunk tehát kezét ifjú barátaim s vállat válloz vetve iparkodjunk közös erővel kivezetni népünket abból az irdatlan pusztaságból, amelyben immáron féltucat esztendeje bolyongunk anélkül, hogy az Úr világító oszlopa vezetne bennünket s anélkül, hogy az Úr mannával táplálná árva népét.

A politika a lehetőségek tudománya. S mi tudjuk öregek, hogy mily kevés lehetőség adódik manapság arra, hogy valamit népünk javára kivívjunk. De mindjárt kiszélesedik előttünk a lehetőségek mezeje, amint összefogunk. Mert nő az erőnk. Azonnal összeszűkül az viszont, amint mint oldott kéve széthullunk. Mert fogy az erőnk.

Ezidőszerint erőnk ismét fogyóban van. De addig prédikáljuk,

hogy egyesülésben van az erő, amíg ezt mindenki megtanulja, megérti s követi.

Batta Péter

TÜKÖRCSEREPEK

Künn járok az alföldi rónán könyvvel a kezemben, amelyben szörnyű nagy bölcsességek vannak, de ezúttal mintha nem érdekelnének. Dolgozó atyafi véreimen felejttem a szemem. Milyen erősek és kitartók, hogy ég kezük alatt a munka s mint versenyez nótájuk szárnyalása a pacsirtáéval, amely az övét rózsaszínű hajnalfényben repeső szárnyaival röpíti mind fönebb.

Megállanak, kaszát fennek, új sort fonnak s rám pirítanak: — Piktör urunk, tán az ecset még nem kelt föl. Avagy tán a hozzávaló jókedv szunnyad még.

Körülnézek. Fölzeng a hajnali színszimfónia. Hallgatom, hallgatom lázasan, szomjasan... Inni kell belőle! S már rohanok is a festőszereimért. Zizegő akáclombok alatt, szederindák között vágja magát terpeszbe állványom és feszíti ki büszkén hófehér új vászنامat. Keveretlen színfoltokat szeles mohósággal csapkodok ide is, oda is, ki-ki hagyva, fel-fel villogtatva a vászon meztelen testét. Kobalt ég, smaragd fű, cinóber pipacs, krapp-lakk rokolya, kadmium viganó, ultramarin kötő... ritmikusan lendülő kaszák villogó hullámvonala és cikázva csillogó madárszárnyak. Színre szín a szűzfehér alapon. Így cselekedett Élet-mester is az én lelkem *tiszta táblájával*, amikor rászórta a rónák délibábját, sivatagok homok-aranyát, vizek hullámos arcát, erők rejtelseit, völgyek ködpáráját, ébredő egek szemérmes pirulását és a gyöngyezüstös esték mélázó szürkületét...

Felrettenve a multból, fátyolosan ösmerős hangokra, nézek egy alakra... mindent elhánnya magamtól — máris fölösmérve, borulok az én hajdani Sándor bátyám nyakába. Sokáig nézünk egymás szemébe, míg nem azok kedvesen rebbenek alá. Jó, öreg Sándor barátom félrefordulva kotorász szikkadt tarisznyájában. — Hát ezt ösmeri-e az ifjúr? — kiáltással tart elibém egy elsárgult gyermekkori rajzomat. Kezdetleges gyermekrajz, delelő báránykák, az én öregem botjára dölve szemléli a határt, mellette puli ölti nyelvét a nagy melegben.

Ez volt a tarisznyában és egy koldússá lett magyar szétzilált, halodó lelkében. S hogy ki nem hullt belőlük! Vigaszkinca a göröngyös, fárasztó úton és éveken, sok éhség, fázás közepette. Ez az ami nekem oly kimondhatatlanul jól esik.

— Hát még meg van — kérdém megilletődve. Hogy meg-e, még a koporsómban is vélem lesznek majd a bürgéim, kis fekete-puli-kutyám, — a fotografiájukon annak a csöppecske piktorkának a neve, akivel bizony nem hittem volna még álmomban se, hogy valaha is még összetalálkozom! — Sándor — bátyám, csak a hegyek nem találkoznak, de az emberek igen! — Ammán megintelen csak igaz. A példa is bizonyítja, de még is csak csuda ez, nagy csuda!

— Ha csoda akkor hát ki is használjuk, — és hosszú éveket átugorva, fölkatatgatjuk a lelkünk legmélyére hullott közös- emlékeket, mint a bűvár a tenger fenekére hullott kincseket. S hogy mennyi van magunk sem hittük volna!

Csak az ebédre hívó harangszó ránt föl bennünket a tenger színére. És megyünk is a tenger vizétől harmatos szemekkel.

Pandur Lajos

. . . A magyar kisebbség széles rétegei teljes jogtudatlanságban élnek. A legtöbb intelligens ember sincs tisztában azokkal az alapjogokkal, melyeket a tételes törvények és a nemzetközi szerződések kisebbségi életünk folytonosságának biztosítására tartalmaznak. A legegyszerűbb kisebbségjogi kérdésben is teljes tudatlanság uralkodik. Így történhetik meg, hogy egyesek már annál a kérdésnél is bizonytalanok, hogy szabad-e nyilvánosan magyarul beszélni. Az adott jogokkal azonban élnünk kell s ahhoz, hogy élhessünk, szükséges, hogy kisebbségi jogtudatunk legyen. Ezen jogtudat kifejlesztését nem lehet a véletlenre bízni. Ennek tervszerűen, átgondoltan kell történnie . . .

„Új Élet“

FIGYELŐ

A szlovenszkói magyar kisebbség kultúregyesületeinek működéséről

A kisebbségi kultúrafejlesztés és nyelvápolás eredményes működésének élő példája a szlovenszkói magyarság három egyesülete; a pozsonyi Toldi-kör, a komáromi Jókai-egylet és a kassai Kazinczy-egyesület. Vezetői kiváló írók, művészek és a komáromi bencés tanárok.

Az említett három régebbi nagy egyesületen kívül a többi városokban és falvakban kisebb egyesületek alakultak; ezek az Országos Magyar Közművelődési Egyesület lobogója alatt tömörülnek. Egyik leglelkesebb vezetőjük az itt is ismert Szombathy Viktor író; nagyrészt neki köszönhető, hogy a legkisebb faluban is kultúrházat létesítettek.

Céljuk, hogy minél nagyobb téren irodalmi életet teremtsenek. Az ifjúságot is a maguk körébe vonják. Sokat szerepeltetik őket a hetenként megismétlődő kultúrelőadásaikon, melyek alkalmat adnak az újabb tehetségek bemutatkozására.

Irodalmi, képzőművészeti és zenei osztályuk van. A heti kultúrelőadásokon kívül hangversenyeket, szabadoktatási és műkedvelő előadásokat, képző és iparművészeti kiállításokat rendeznek.

A három legrégebbi egyesület működése egyöntetű. Részletesebben a komáromi Jókai-egyesület működéséről szólnak.

Hatalmas barokkstilű palotában székel a Jókai-egyesület. Itt nyert elhelyezést a múzeum, a képtár, a könyv-

tár és a kiállító és hangverseny terem, melynek egyik falát teljesen leborítja Feszti Árpád történelmi tárgyú festménye „A bánhidai csata”.

Az egyesület humánus vezetői pompás műtermet bocsátottak a szobrászok és festők részére, ahonnan nem egy európai hírnévre emelkedett művész indult el.

Hasonlóan a Híd Zentán rendezett tavalyi kép- és szobor kiállításához, ők is megrendezik minden évben növendék-kiállításukat; a kisebbség nagy lelkesedéssel pártfogolja a szegénysorsúak továbbképzését. Ösztöndíjjakkal támogatják az arra rászorulókat és kisebb-nagyobb tanulmányútra küldik ki őket.

Legnépszerűbbek a heti kultúrelőadásai, melyeket változatosabbá tesz valamelyik testvéregyesület kiküldöttének vendégszereplése. Például, mikor Mécs László maga adja elő a költeményeit. Ez olyan lelkesítő példaként hat az ifjúságra, hogy a következő alkalommal a kisdíákok is mécslászlói formában igyekeznek a közönség elé kerülni.

Másfél—két órás műsorok ezek; felolvasás, néhány zeneszám, szavalókórus és a fiatal írógárda bemutatkozása.

Különösen a szavalókórus ér el nagy sikereket, amikor a kisdíákok vékony gyerekhangjától kezdve a nyolcadikos basszusig együtt szaval a lelkes diákság.

Az első jó oldala a szavalókórus-

nak, hogy összetartja az ifjúságot, mert mindenki kivétel nélkül résztvehet benne; ha nem szólórészeket adja elő, a kórusban szavalhat.

A legnagyobb sikert az énekkel kombinált kórus érte el a Jókai-egylet egyik estélyén. Vak sötétségben szólalt meg a kórus, majd az egyik szólista nem szavalni, hanem énekelni kezdte a ráeső részt. Az egyes beszélők fejét megvilágító reflektor-fénynél látszott, hogy a hősokeket megszemélyesítő szólisták korhű jelmezt viseltek a nagyobb hatás és megértés kedvéért.

A szavalókórusossal egyszerre lehet megemlíteni a zümmögőkórusukat. Ebben a zümmögve daloló kórusban leginkább a bariton és basszus-hangok érvényesülnek. Főképpen megzenésített költeményeket adtak elő.

Színielőadásaiak túlszárnyalják a műkedvelő kereteket. Ezen a téren a pozsonyi Toldi-kör vezet gárdájával, amely a művészettel határos színvonalon áll.

A zenei élet erősen fejlett; az ifjúsági ének- és zenekarok és a különböző dalárdák évenként versenyre kelnek, melyből nem egyszer a munkásdalárdák kerülnek ki győztesen. Ez is bizonyítéka annak, hogy mennyire bevonják a társadalom minden rétegét az együttműködésbe.

Jellemző példa az együttműködésükre az országos dalosverseny. Évenként rendezik meg, melyen a köztársaság összes számottevő dalárdái képviselve vannak.

Főlemelő élmény volt az egyik szabadtéri előadásuk, a város főterén játszódott le. Az énekkarok szerenádokat adtak a városnak, utána pedig megfelelő számú cigányzene kísérettel hat-száz torokból felcsendült a „rácsos kapu, rácsos ablak“ és ezt követték a szebbnél-szebb magyar dalok. A közönség egy része a kivilágított és fel-

virágzott ablakokból mint páholyokból tekintett le a téren feketélő tömegre.

A rendezést a Jókai-egylet cserkészei látják el, akik ugyancsak kiveszik a részüket mindenütt; saját ének-, zene- és szavaló kórusuk van; Jókai cserkészek vitték el a prágai jamboreen a szavaló- és zongora verseny első díját; feltűnést keltett táboruk a maguk faragta kerítéssel, amely a sátrakkal együtt piros muskátlival volt körülvéve.

Hangversenyekről is gondoskodik az egyesület, ahol a szimfonikus és kamara-zenekarok működnek közre; a szlovénszkói szólistákon kívül nagy áldozatok árán külföldi művészeket is szerepeltet. Csak a magyarországi művészek közül említek néhányat; az ősz Hubay mestert és európai hírvő növénydekeit: Zathureczkyt és Farkas Mártát, Bartókot, Basilidest szólaltatja meg a Jókai-egyesület. Zenei téren az egyesület legkimagaslóbb eseményei közé tartozik a Szent András templomban lezajlott Schmidthauer Lajos orgonahangversenye. Nemzet és valláskülönbőség nélkül töltötte meg a közönség a templom minden zugát és áhítatos csendben hallgatta a nagy művészt. Hogy ezek a nagy művészek is szívesen tesznek eleget az egyesület meghívásának, mind az előre haladott kultúrellet mellett tanúskodnak.

Az egyesületek működését az együttérzés és összetartás jellemzi. Így emelkedhettek csak arra a magas színvonalra, amelyen állnak. A kisebbség áldozatkészsége lehetővé teszi az állandó terjeszkedést és az ifjúság anyagi támogatását.

Azokat pedig nem kell biztatni. Dolgozni akarnak, haladni, minden percet kihasználva minden képességükkel a létért küzdeni.

Kíró

A párisi írókongresszus

Világnézetek harca dül egész Európában. Esmék és tanok viaskodnak a társadalmi élet legfélreesebb zugában is. A népek hangulata és világfölfogása periódikusán változik. Hallgatólágosan beleegyeznek a kierőszakolt társadalmi reformokba, másutt zavaros küszködések egyengetik a félretetolt, elnyomott nép életsorsát. Írók, gondolkodók, költők önmagukkal tépelődnek, írnak és lankadatlán dolgoznak az olvasóközönség ez eszmei és elvi zürzavarában.

Ez év nyarán tartották meg a haladó-írók kongresszusukat Párisban. Résztvettek azon a georgiai és holland íróktól kezdve az olasz és a névtelen német írókig, mintegy harmincöt nemzet eszme-harcosa. Együtt, egyöntetűleg szólaltak föl a gondolat szabadságának megvédéséért, együtt törtek lándzsát az igaz kultúra megvédése mellett.

A jelenlévő írók a legkülönbözőbb világnézettel és életkorral megtudták érteni egymást. Julien Benda, Karin Michaelis, M. Forster, Luc Durtain, M. A. Nexö, Jean Guéhenno, Aldous Huxley, Heinrich Mann, Robert Musil és a többiek mind fölszóáltak a „két front közötti“ elhagyatottság tűrhetetlen helyzete ellen. Ez az írókongresszus szemmeláthatólag kifejezte annak a közös akaratnak a megnyilvánulását, mely az embernek, a szabad gondolatnak, a humanizmusnak nagy, társadalmi harcát jelenti.

(Az alábbiakban apró idézeteket hozunk a kongresszuson elhangzott nagyjelentőségű előadásokból).

John Strackey: Kultúrörökség.

Ez a kongresszus összehívatott azért, hogy megvédjük kultúrörökségünket.

Mindenesetre tisztáznunk kell, hogy több államban azok az emberek jutottak hatalomra, akik szemmeláthatólag ellen-ségei a kultúrmunkának. Miért van az,

hogy Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a hatalmon lévő emberek nyílt ellenségei az emberi kultúrának? El kell ismerni, hogy ezek a kormányok megálltak s hogy egyes esetekben sikerült nekik ledönteni az európai kultúra alapját; az értékes könyveket elégették s az íróknak menekülniök kellett saját hazájukból.

A német fasiszta uralom tisztába van azzal, hogy legnagyobb veszély a gondolat. Ha ök akarnak hatalmon maradni, meg kell ölniök minden logikus gondolatot.

André Gide: Nagyon sokan vagyunk mi, akik nem engedhetjük meg, hogy a hazaszeretet elsősorban más országok ellen érzett gyűlöletből álljon.

Nem állítom, hogy a civilizáció igaztalan, hogy az ember csak hazugsággal civilizálódhatik. Azt tartom, hogy az egész társadalom igazságtalan akkor, amikor elakarja nyomni a nép hangját, amikor a népet a butaságnak, a tudatlanságnak rabságában tartja, hogy az ne tudja miért volna ránézve nélkülözhetetlen a kulturális fölvilágosodás.

Egon Ervin Kisch: Veszélyes irodalmi műfaj. A riport, amely a tényekből indul ki nemcsak hogy önálló, hanem művészi alkotás is lehet.

A polgári kritika vad riporttámadásainak megcáfolására egy példát hozok föl: Három hónappal ezelött Ceylonon voltam. A hajón különböző utazási társaság reklámfüzeteit és útleírásokat olvasgattam. Amikor az olvasottakat szemimmel láttam, borzalom fogott el. — Láttam a szigetet, amelyen januárban maláriában és éhínségben legkevesebb 30,000 gyermek halt el.

És mit látunk az útleírásban? A sziget festői szépségéről, a tenger gyönyörű hullámszásáról, a dzungel örök zsongásáról, a császári paloták dicső maradvá-

nyairól írnak; de egy szó sem az ottani élet-ről. Mégis, szerintük, ők a művészek, mert érzik és meglátják a szépet s mi vagyunk a közönséges, banális demagógok.

Nagyon nehéz megmutatni az igazat és azmellett megőrizni a művészi értéket és formát.

Karin Michaelis: Összetartás az írók között. Írók! Mi nem azért jöttünk itt össze, hogy mulassunk, vagy szórakozzunk. Ki kell jelentenünk, hogy szolidárisak vagyunk, hogy mindenkor küzdünk az emberi jogokért. A magára hagyott ember is küzdhet. Gondoljunk Zolára, aki a „Vádollak” szavaival az egész világra kihatott, vagy Becker-Stoweovra, aki „Tamás bácsi kunyhójá”-val segítette elő a rabszolgaság megszüntetését az Egyesült-Államokban.

Készek vagyunk mi is a harcra. Készek vagyunk áldozatot is hozni; az életünket odaadni.

Ilija Ehrenburg: Kell-e a társadalomnak irodalom? A polgári társadalomban a költő helye nincsen megjelölve. Azt ő nehéz küzdelmek árán szerzi meg.

Természetes, hogy a polgári társadalom gyanakodva nézi íróit. A művészet nekik láz s csak bizonyos időközökben tűrik el azt. Az természetes, hogy a Nyugati államok nem tudnának meglenni mérnök és kémikus nélkül, de én nem tudok szociális államot elképzelni író nélkül. „Az ember nemcsak a kenyérből él” — mondják azok — kenyéren és autón kívül szellemi táplálékot is kér. A szociális irodalom segíti az új embereket, hogy értsenek, hogy értsék meg a gondolat nagyságát. Mert az új világ fölépítéséhez nagyképzetségű, tökéletes és messzelátó emberekre van szükség.

Galaktion Tabidze: A georgiai kultúra. Jövök a virágok országából,

ahol a munka szabad, víg és termőképes, ahol a tudás és művészet széles tömegek javaivá, életszükségletévé vált. Aból az országból jövök, mely minden áldozatot meghoz tehetségeinek fölfedéséért, ahol minden újjá született.

Ezen a nemzetközi írókongresszuson én, a georgiai köztársaság költője népem nyelvén beszélek. Új kultúránk mindössze két évtizedes. Kietlen pusztaságainkat vasúthálózat borítja, munkának üteme, az élet lüktetése teszi élénkké vidékünket. A georgiai kultúra, irodalom új periódusa élénken tükrözi vissza mindezt.

Mi mélyen megvagyunk győződve, hogy mindaz, ami a legjobb a világirodalomban, egy új, egységes frontot alakít majd a béke ellenségei ellen, egy új világháború szítói ellen és a fasizmus ellen.

Németország nem Hitler. (Egy névtelen író beszéde). Nehéz ideálókért harcolni a Harmadik Birodalomban. Az igazságot nem szabad kimondani. Megszüntették a haladó irodalmat; minden, ami érték volt emigrálnia kellett, hogy megmeneküljön a megsemmisüléstől. — Mégis, van haladó irodalom Németországban s ez a névtelen írók munkájában nyilvánul meg. Nehéz leírni azt a veszélyt, amelyben forognak ezek az emberek. Minden leírt sorért életveszedelem fenyegeti őket.

De mi nem vagyunk egyedül; mi nem vagyunk elszigetelve attól a fronttól, amely harcol az emberi jogokért, az igazi Németországért, amely nem Hitler.

A közös eszmének, a gondolat szabadságának s a világ minden írója életének érdekében szólaltak föl még: A Donini, Aleksej Tolstoj, G. Lahonti, E. M. Forster, Jef Last és sokan mások.

A. A.

Böloni György :

Az igazi Ady

Az Ady Endre körüli irodalom az utolsó években egyre nagyobb arányokat ölt. Ady Lajosnak, Hatvany Lajosnak, Makkai Sándornak különböző megvilágítású könyvei után újabb kötetek viaskodnak Ady igazi arcáért. Révész Révész Béla és Schöphlin Aladár könyvei után Párisban megjelent Böloni György nagyrértékű műve : „Az igazi Ady” címmel, mely minden igazságtalanságot, el tulajdonítást és minden félremagyarázást lemos a nagy költő emlékééről.

Még ma is, immár tizenhat éve halálának, két tábor ádáz harca folyik művészi hagyatékaért. Mindkettő magának vallja Ady dicsőségét, mindkettő saját költőjének tartja őt, bár érveléseik megvilágítása teljesen ellentétesek. Az eddig megjelent tanulmányok és Ady-magyarázatok ráfogták a költőre, hogy a sirva vigadó magyar nemes urak nábobos hegedüse ; míg a másik tábor a forradalom nagy költőjét látta benne.

E nagy harcnak eldöntésül jelent meg Böloni György könyve, amely a költő életével, életfölfogásával és írásaival tárja elénk a valóságot.

Egy párisi magyar fotó-művész főlvételeivel illusztrált hatalmas mű a „hét-szilvafás” a Szilágyságból indul Páris büvös, platánfás álmái felé. Itt ismerkedik meg Bölonival, feleségével Itókával, Lédával, akiknek megértő környezetében hosszú évek szomorú és vig napjait éli le a nyugati Metropolisban. Itt szakad rá nagy betegségének tudata, mely kísérője lesz költészete hangulatának egész életén keresztül. (Égő, tüzes seb vagyok). Levelek, kéziratok és baráti panaszok idézete, mind-mind betekintést adnak énjének legelrejtettebb zugába is. Ezek az értékes gyűjtemények hiven elénktárlják nagy költőnk valóságos, meg nem hamisított emberségét és zseniségét, melyek-

nek tisztaságát és igazi arcát eddig oly rosszakaratuan és gazul elhazudták előlünk.

A párisi évek legszebb napjait Muzsájával, Lédával töltötte. Ezeket a napokat, melyek olyan sokban hozzájárultak Ady zsenijének kiforrásához nem tagadhatjuk el Léda fönséges asszonyiságától. Összeveszések idején Itókánál kereste a menedéket. Ide vonult vissza a nagyváros zaja elől, hogy versein nyugodtan dolgozhasson. Ilyenkor kis hotel-szobákban, kávéházak félreesett csendes zugjaiban születtek meg a halhatatlan Ady-dalok.

Máskor nyugtalan vére „idegen vidékekre” vágyott. Otthagytta Páris s Lédával bejárták a Földközi tenger partjait. Nizza, Monte-Carlo felsőbbrendű szépsége nem nagyon hatottak rá. Nem volt természetimádó, mint Petőfi. Őt az élet kiélése vonzotta ; az élet nagy költője volt. Hamar otthagytta a tengerparti kis hotelszobát is. Pestre, Zilahra, Érmindszentre, majd ismét Párisba kerül ; bár akkor már Páris előtte ígézetét vesztette.

Ezekben az években Ady idegállapota rosszabbult. Itt kezdődik költészetének forradalmi színvallása és jelentkezik a nagy Ady-barát, a mecénás Hatvany Lajos. Az év legnagyobb részét Pesten tölti. Dolgozik a Népszava mellett a „Huszadik század”-nak és a „Nyugat”-nak. Ebből az időből ered az „Elbocsátó szép üzenet” című Lédának írt verse, mellyel örökre szakított Muzsájával s szívét már a csucsai Boncza-vár Csinszka vonzotta. Az Elbocsátó szép üzenet után három évre megesküdött Boncza Bertukával. „A menekülő élet”, „Magunk szerelme”, „Ki látott engem” verseiben új életbelendülést látunk a szerelemtől megfiatalodott és megnyugodott Adyban.

Költészetének forradalmi hangja magával ragadja a haladó szellemű kortársainak legnagyobb részét. Jászi Oszkárt, Garami Ernőt, Révész Bélát s utolsó erejéig harcol mellette embertelenül visszatartott nagy írónők, a pacifista Kaffka Margit.

Rákosi-Krebsz megkezdi ádáz támadásait Ady zsenije ellen tüzön-vízen át és még Gyóni Géza fogságát is arra használta föl, hogy nevével a vele egy eszméért küzdő Adyn végigverhessen.

Az egész országban elhatalmasodott vita és tollharc már később annyira elfajult, hogy lehetetlenné tette könyveinek újabb kiadását. Nem akadt kiadó, aki vállalkozott volna rá. Ady zsenijét védve műveinek kiadása mellett legtovább harcolt Hatvany Lajos. De a kitartó „Kazinczy” nagy szeretetét is félrelökte az Ady-gyűlölet örült áradata.

A világháború utolsó évében Ady teljesen visszavonul. Betegsége és az ellene szított gyűlölet-hadjárat annyira lerontották egészségét, hogy már írni sem tudott. 1918 nyarán mégegyszer fölcsillan az élet a nagy fekete szemekben, mégegyszer megdobban a lángoló szív a forradalom szomorú őszi estéjén, de szíve egyre gyengül, ereje elhal s a nagy költő két hónap múlva már halott.

Halhatatlan verseinek minden sora, életének és utolsó napjainak minden csúfos kudarca szentül igazolja, hogy nem volt a gögnek, a sirva-vigadó úri mulatásnak dinom-dánomos költője: Ady a kitagadottak, a szenvedők, a kizsákmányoltak forradalmára volt, mert:

„Ennyi búsulással fényesen nyílnék meg az Ég,
Ahol csak Ég és okos üdvösség van
S itt nem elég.”

L. E.

Magister : SZERELMES ISTENEK

Mint Magister legtöbb írása, úgy új könyve is történelmi tárgyú. Sőt azt lehetne mondani: világtörténelem, amelyet író írt, akinek egyik főgondja a poetikai forma. Magisternél ez egészen eredeti. Legjobban érdeklik az emberi tetteknek lelki-indító-okai, amiket Magister mint mindig, most is a férfi és nő szerelmi találkozásában keres a freudi lélekelemzésnek módszerével. Első ilyen irányú könyve, a Filmtekercsek is freudi értelmezésű történelmi filmdramákból áll, másik kötete a Száz asszony — Napoleon korabeli nők összefüggő, lélekelemző élettörténete. Új könyve a Szerelmes Istenek a férfi és a nő hatezer éves regényének első kötete.

Az ember ősi ösztönöket hozott magával első társadalmi közösségeibe. Ezeknek az ösztönöknek találkozása az anyagi szükségszerűséggel szabták meg a közösségek fejlődésének útját, törvényeit s teremtették meg isteneit. Magister szerint tehát a világtörténelem : a materiális

tényezők és ősi ösztönök egymásra hatása. Minden harcnak, kultúrák keletkezésének és fejlődésének, mithoszoknak ez az eredete.

Magister mintha regényt akart volna írni, úgy vonultatja fel ezeket a harcokat, úgy mutatja be az emberek és istenek életét a tabutól a mózesi örökség kiteljesüléséig : a zsidóság nagy harcáig a szerelem idegen istenei ellen. Minden úgy él ebben a könyvben, mint egy regényben, még a törvények is előttünk keletkeznek. Öt-hat ezer év előtti emberek támadnak fel s kísértetiesen döbentenek bennünket arra, hogy tőlük kapott lelki komplexumok irányítják mai napjainkat is. Ez talán ebből a könyvből levont konklúzió is lehetne, azzal a következtetéssel, hogy minden, még az egyén fejlődése is attól függ, hogy az örökölt, vagy szerzett szervi és más diszpozíciók mennyiben használtattak föl az ősi ösztönök módosítására.

Magister könyve kivételes értékének

bizonyítéka lehet az a siker, amelyben különösen az ország határain kívül részesült.

Azonban a mi szempontunkból szólva még akkor is van kívánnivalónk Magister írói munkásságával szemben, ha örömmel regisztráljuk is könyvének si-

kerét — és ez az amit már Szenteleky is számonkért tőle, hogy „nagy analízáló készségével miért nem meríti témáit ki-sebbségi életünkéből?”

A jugoszláviai magyarság térben és időben hozzánk közelebbálló regény megírását várja Magistertől. **Kovács Sz. Z.**

Szemelvények

Vidékünk értékei. Városainkban már másfél esztendeje nem működnek az egyesületek. Kultúr és műkedvelő előadásaink megszüntek, ami úgyszólván pótolhatatlan vesztesség számunkra. Ezt a nagy vesztéséget pótolja vidékünk kulturális föllendülése.

Vidékünk műkedveléséről szólva nem szabad elhallgatnunk különösen Temerinnek az utóbbi időben teljesített kulturmunkáját. Temerin egyszerű lakósaiból nevelt műkedvelőivel és zenészeivel igen értékes népszínműveket és operetteket vitt színpadra. Az idén megrendezett nagysikerű „Illés-nap” szintén Temerin dicsősége.

Bácskogradistén a magyar ifjúság igen nívós és komoly kultúrértékekkel bíró műsoros estet rendezett. A műsoros est kiemelkedő számai két helyi szerzőnek ismert nevéhez fűződnek. „Meséljen tanár úr” című vígjátékot és „Sasfészek” című egyfelvonásos operettet *Bencz Boldizsár* az ismernevéű vajdasági író írta; az operett zenéjét *Hegedűs László* egyetemi hallgató, lapunk munkatársa szerezte.

Ugyancsak elismeréssel kell megemlékeznünk az elmúlt hónapban Sztáribecsn megrendezett szüreti műsoros estnek kultúrértékéről, melynek keretében bácskai szerzőktől komoly értékű népdalokat adtak elő.

Vidékeink kulturmunkái hűen dokumentálják, hogy értékeink meg nem szűnnek és el nem hallgatnak.

A vojvodinai magyar olvasókörök és mindazok az egyesületek, amelyek értékes könyvtárakkal rendelkeznek, ezideig egyízben sem készítettek a szélesrétegű közönségnek rendelkezésére bocsátható könyvtári kimutatásokat. Vezetők soha sem jöttek össze, hogy megtárgyalják a népolvasmányok milyenségét és a könyvpiacok értékes újdonságait, melyeket haladéktalanul be kellene szereznie minden könyvtárnak.

Már a falu-monografiák elkészítésénél mennyire megkönnyítené az ilyen előzetes munka az adatgyűjtők munkáját.

A sajtó terén való együttműködés nálunk a Vojvodinában még ma sincs kiépítve. Olyan sajtóorgánumok például, a melyek működési irányzatukkal egyáltalán nem keresztezik más lapok megélhetését, illetve kiterjeszkedését, nagyon sok esetben vesztéséget szenvednek az olvasóközönség részéről.

Csekélyszámu olvasóközönségünk avval az indokkal, hogy — már ezt vagy azt a lapot járátja — elzárkózik olyan sajtóorgánumoktól, melyeknek olvasgatása úgyszólván nélkülözhetetlen számára, mindenkor tekintetbe véve azt, hogy az anyagi jövedelmeihez viszonyítva megengedheti ezt magának.

Itt haladéktalanul segíteni kellene, mert ez nem nemcsak társadalmunk ilyenirányu munkásságát veszélyezteti, de magát a társadalmi fejlődési folyamatot akadályozza meg.

A. A.

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievičeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Ne legyen a könyv luxus,
hanem életszükséglet, mint a kenyér!

Keresd a jó könyveket,
mert erőt és öntudatot nyújtanak neked!

	Fűzve	Kötve
	Din.	
Ady összes versei		60'—
Böloni György: Az igazi Ady	120'—	
Révész Béla: Ady trilógiája		48'—
Móricz Zsigmond: Erdély		60'—
Malraux: Emberi sorsok	43'—	
Hans Fallada: Aki egyszer rabkoszton élt		45'—
Upton Sinclair: Hajsza a pénz után		24'—
P. de Kruif: Akik életünkért harcoltak		72'—
Van Vechten: Néger mennyország		24'—
Romanov: Három pár selyemharisnya		24'—
Lulofs Madelon: Az őserdő rabjai	18'—	30'—
Huxley Aldous: Szép új világ	12'—	23'—

A fenti könyvek megrendelhetők a

»Híd«

szerkesztőségében és kiadóhivatalában

Szubotica, VI, Sienkievićeva ul. 23.